

**Toto číslo je věnováno 50. výročí
založení Západočeské pobočky České
botanické společnosti**

Obsah

Jaromír Sofron
Co předcházelo Západočeské pobočce České
botanické společnosti?1

Miloš Hostička
Sbor ochrany přírody2

Jaroslava Nesvadbová
Založení a první léta Západočeské pobočky
České botanické společnosti v Plzni –
vzpomínky skoropamětnice3

Jaromír Sofron
Jaký byl přínos botaniků neprofesionálů k
poznání květeny západních Čech4

Jaroslava Nesvadbová
Západočeská pobočka České botanické
společnosti (1962–2012) a dokumentace5

Sylvie Pecháčková
Botanika v muzeích západních Čech12

Václava Pešková
Botanické zahrady a arboreta západních
Čech18

Miroslav Trégler
Praktická ochrana botanicky zajímavých
lokalit20

Ondřej Bílek
Botanické průzkumy jako podklad pro
posuzování záměrů22

Vladimír Melichar
Aktuální botanické databáze a projekty
Agentury ochrany přírody a krajiny ČR23

Petr Krása
Rostliny v říši Internetu26

Redakční rada: Jaroslava Nesvadbová
Sylvie Pecháčková
Jaromír Sofron

Odpovědný redaktor: Sylvie Pecháčková

Technický redaktor: Jaroslava Nesvadbová, Jana Nová

Kresba na první straně obálky: Miloslav Vondráček

Calluna uveřejňuje:

Organizační zprávy
Zprávy z botanického života
Kratší články z floristiky, geobotaniky a ekologie rostlin, s důrazem na západní Čechy
Články o botanických zahradách
Práce z dějin botaniky
Recenze knih s botanickou tematikou
Personalia botaniků
Bibliografie

Rukopisy zasílejte na adresu:

Sylvie Pecháčková, Západočeské muzeum v Plzni, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň

e-mail: spechackova@zcm.cz, tel. 378 370 434.

Pokyny pro autory jsou uvedeny na 3. straně obálky

CALLUNA, časopis západočeských botaniků.

Vydává Západočeská pobočka České botanické společnosti. Vychází nepravidelně. Toto číslo vyšlo v listopadu 2012, s finanční podporou Krajského úřadu Plzeňského kraje.

V tomto čísle najdete příspěvky, které zazněly na konferenci konané při příležitosti 50. výročí založení Západočeské pobočky České botanické společnosti, dne 13. 10. 2012 v přednáškovém sále Západočeského muzea v Plzni.

Co předcházelo Západočeské pobočce České botanické společnosti?

Jaromír Sofron

Spolky, společnosti a vůbec spolková činnost má v českých zemích dlouholetou tradici, a tak se domnívám, že nezaškodí alespoň v co nejstručnějším přehledu nahlédnout do této problematiky z širšího hlediska a hlubšího dějinného pohledu.

Musíme se tedy vrátit do první poloviny 19. století.

1. ledna 1818 byl v Čechách – v západočeských Radnicích – založen první čtenářský spolek, jehož organizátorem byl spolu s hrabětem Kašparem Šternberkem Antonín Jaroslav Puchmajer, farář na zdejší šternberské panství a přední osobnost tehdejšího českého básnictví. Není nepodstatné připomenout, že v témže roce bylo v Praze založeno i Vlastenecké muzeum. Do poloviny ledna 1820 vzniklo podle vzoru Čtenářského spolku v Radnicích sedm dalších; v západních Čechách to byl stejný spolek ve Spáleném Poříčí, ostatní už mimo náš kraj. Je pozoruhodné, že tyto spolky byly prvními organizačními formami českého národního hnutí na venkově.

Celkově je možno tyto aktivity označit jako prosazující se národotvornou silu v jazykově odlišném prostředí Rakouska-Uherska, jejímž cílem byla politická a národnostní emancipace skupiny, která vstupovala na cestu etnického češtví.

Postupné posilování těchto trendů vedlo k zakládání dalších spolků a společností se sice odlišnou vnější náplní činnosti, leč v podtextu s výrazem národní ideologie.

Tak např. v roce 1847 založili pražští studenti Akademický tělocvičný spolek, který však nepřežil revoluci r. 1848. V tomto revolučním roce vzniká Slovanská lípa, společnost, jež měla bdít nad svobodou a právy občana – s čítárnou, kde se shromažďovaly nejrůznější listy a časopisy.

Po porážce revoluce v r. 1848 se roku 1849 stává ministrem vnitra nechvalně proslulý Alexander Bach, úřadující do r. 1859, takže trend vznikajících emancipačních a národovecky založených spolků byl notně utlumen. V r. 1852 byla obnovena povolovací praxe přerušena léty 1849–1852, aby státní správa měla dozor nad všemi typy spolků, přičemž existence politických spolků se vůbec nepředpokládala (za nejmrtvější období je možno z tohoto hlediska označit roky 1852–1854). Tato neoabsolutistická normalizace skončila až s Bachovým propuštěním roku 1859.

R. 1862 vzniká z iniciativy dr. Miroslava Tyrše tělocvičný spolek Sokol, jehož existence neměla však jen tělovýchovný význam, nýbrž jeho zakladatelé (spolu s Tyršem to byl i jeho tchán Jindřich Fügner) dali Sokolu do vínku i národněpolitický kontext jako výraz národní ideologie.

V témže roce vzniká Spolek českých lékařů s předsedou Janem Evangelistou Purkyněm v čele.

R. 1867 byl založen vydavatelský spolek Matice lidu s úkolem vydávat kvalitní publikace z různých oborů lidského vědění. V r. 1871 se na scéně objevuje Český ženský výrobní spolek, jehož duší se stala Karolina Světlá, dva roky nato mladočeský politický spolek Národní klub, posléze r. 1875 Klub národní strany svobodomyšlné. V roce 1873 se ze stolní společnosti v Kolíně vyklubala další, dodnes celostátně fungující vlastenecká společnost Baráčníků (svůj název odvozují baráčníci od hostince, kde společnost vznikla a kterému se lidově říkalo Baráček). R. 1876 se ustavuje Spolek českých akademiků Židů propagující českožidovské asimilační hnutí. V r. 1887 byl založen Spolek výtvarných umělců Mánes, r. 1888 Klub českých turistů.

V r. 1891 se v Praze konala Všeobecná zemská výstava

(zvaná též Zemská jubilejní) k stému výročí Zemské výstavy r. 1791 a v r. 1895 Národopisná výstava československá, jež inspirována úspěchem České chalupy na Jubilejní výstavě r. 1891 realizovala národní tradice v duchu romantického nacionalismu.

Jak tomu bylo z tohoto hlediska v tehdy jazykově smíšené Plzni?

V r. 1856 tu vznikl Deutscher Lese- und Unterhaltungsverein in Pilsen, ale později se zde i čeští kulturně založení občané začali sdružovat do různých zájmových sdružení nebo spolků. R. 1873 vznikl Akademický spolek Radbuza, r. 1878 Spolek přátel vědy a literatury české, Měšťanská beseda, Český národní klub, Mha (jedna ze zdejších známějších stolních společností), r. 1886 Česká jednota paní a dívek (v Plzni) a r. 1887 Plzeňská župa Ústřední jednoty českých lékařů.

Přírodovědecká spolková činnost časově poněkud pokulhávala za společenskou, resp. národně uvědomovací. A tak i cesta k založení Přírodovědeckého klubu v Plzni byla dosti dlouhá, neboť Klub měl několik nepřímých předchůdců. První podnět se však ubíral víceméně po linii úřední, resp. administrativní.

Již r. 1832 uložil Krajský úřad plzeňskému magistrátu vypracovat návrh na zkrášlení Plzně. Proto ještě v témže roce založil purkmistr Martin Kopecký Akciovou okrašlovací společnost (zkráceně Okrašlovací spolek), jež měla až 600 členů. Ta začala v roce 1834 budovat Lochotínský park. R. 1846 byly upraveny některé městské partie, jenže pak se mnoho let po této stránce nedělo nic.

Až r. 1874 byla založena Jednota pro zakládání sadů k okrašlení města Plzně a jejího okolí, ve dvacátých letech 20. století přejmenovaná na 1. spolek pro okrašlení a ochranu domoviny v Plzni (zkráceně opět Okrašlovací spolek), který se staral o výsadbou dřevin; r. 1914 byly zahájeny práce na založení Borského parku.

V r. 1895 byl při Spolku českého učitelstva ustaven květinářský odbor, pořádající metodické přednášky o pěstování rostlin, a posléze v r. 1899 **Přírodovědecký klub**, jemuž „tužbám jeho v ústřety vyšel ředitel českého gymnasia plzeňského Fr. Šafránek...“, první předseda Klubu. Iniciátorem založení byl však zřejmě František Maloch, který se stal klubovým jednatelem. „Do výboru bylo“ (podle zápisu v jednatelešské knize klubu) „povoláno 6 pánů a 2 slečny učitelky.“ Maloch jako jednatel pravidelně a svědomitě informoval českou veřejnost o jednotlivých akcích klubu prostřednictvím zpráv v celostátním časopise Vesmír, a to až do r. 1903, kdy, nezvolen do výboru, z klubu vystoupil, nevedl už ani žádnou vycházku a neměl žádnou přednášku; jednatelem Klubu se stal Antonín Tykač. Maloch byl znovu přijat za člena Klubu až 7. 1. 1911.

Jeho členové, jichž na počátku 20. stol. bylo již kolem stovky, byli např. učitelé měšťanských škol, profesori středních škol, zvláště gymnázií, kněží, lékaři, úředníci, převážně tedy tzv. střední vrstva obyvatelstva Plzně a jejího nejbližšího okolí. Důkazem toho, že se klub těšil vážnosti a přízni i ve „vyšších“ kruzích, je mj. i členství purkmistra dr. Václava Petáka.

Klub úzce vázal svou činnost na Městské historické muzeum, v němž r. 1897 založil Cyril rytíř Purkyně první přírodovědné (minerologicko-paleontologické) oddělení. Tam mohl klub pořádat své přednášky a výstavy. Došlo tak k oboustranné výhodné spolupráci profesionální instituce se zájmovým sdružením.

Dlouhá léta, a to až do ukončení činnosti klubu v padesátých letech 20. stol., byl jeho duší a předsedou v muzeu zaměstnaný paleontolog dr. Bohdan Bayer, vynikající popularizátor přírodních věd.

Podle zájmových oblastí byly v klubu ustaveny sekce: předsedou botanické sekce, pracující od 1. 2. 1900, se stal František Michálek, jednatelkou Anna Mikšovská, oba učitelé. Činnost sekce zřejmě časem ustala a obnovena byla až r. 1941, kdy se jejím předsedou stal dr. Rudolf Mikyška, tehdy profesor gymnázia na Mikulášském náměstí.

Botanické exkurze do terénu vedl obvykle František Maloch (do r. 1903 a po r. 1911), učitelé Jan Kupka a Josef Ciboch, mykologické František Tyttl a paleontolog dr. Bohdan Bayer, zabývající se též mykologií. V těch letech se zúčastňoval exkurzí klubu i jeho nejmladší člen František Antonín Novák, pozdější profesor systematické botaniky na Univerzitě Karlově, bydlící od svých šesti let (1898–1904) v Plzni. Jeho sběry z těchto exkurzí jsou dnes uloženy v herbáři Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

Přednášky s nejširší přírodovědnou tematikou obstarávali z místních např. František Maloch, Cyril rytíř Purkyně, Jaroslav Tykač, František Tyttl, Bohuslav Horák, z mimoplzeňských např. Vladimír Krajina, Radim Kettner, Bohumil Němec, Karel Domin, Bohuslav Lázňovský, Josef Ciboch, František Neuwirth aj.

Klub vlastnil i knihovnu, jež r. 1902 měla 346 svazků, r. 1925 již 1699 svazků a r. 1933 čítala 1922 titulů.

Připomeňme si některé klubové výstavy. Již roku 1914 se uskutečnila výstava obrazů hub F. Tyttla v plzeňské Obchodní akademii, v r. 1941 uspořádali entomologové výstavu svých sbírek v Měšťanské besedě. Ve výstavním sále muzea se 1. 1.–12. 2. 1939 konala výstava Příroda plzeňského kraje, nevíme však, byly-li na ní vystaveny i herbáře, ve zprávách o výstavě v denním tisku se o tom nedozvídáme nic.

Vyvrcholením činnosti klubu v době druhé světové války se stala Výstava sbírek přírodnin, konaná 15. 3.–6. 4. 1942 ve výstavním sále Městského muzea už s vystavenými položkami herbářů Františka Malocha, Karla Hory, Antonína Soboty a Františka Zikana, fotografiemi interiérů chráněných území, starých stromů a vzácných rostlin od dr. Rudolfa Mikyšky, geologických útvarů od dr. Bohdana Bayera, entomologickými sběry Jaroslava Tykače, ing. Bohumila Kouřila, Josefa Brožíka, Josefa Štusáka, obrazy ptactva plzeňského katechety Františka Tichého. Přišlo na ni 8 000 návštěvníků; pětistým, a to již prvního dne konání výstavy, se stal student plzeňského gymnázia a Mikyškův žák Jan Jeník. Z původně plánovaných 14 dnů byla výstava pro mimofádný úspěch prodloužena o týden. Plzeňský denní tisk o ní přinesl plných 48 doložených zpráv. Úspěšná byla i další výstava s názvem Příroda baví, léčí a slouží, konaná v roce 1943, byť ne již s tak enormní návštěvností.

V době nacistické okupace a druhé světové války tedy klub pracoval, aspoň navenek, vcelku úspěšně.

Po válce se klubu již tak nedařilo. V popředí stanuly jiné aktivity a v padesátých letech byl postupně pro snazší „úřední“ dohled slučován se spolky s podobnou náplní činnosti. (Jak vidno, nacistům klub nevařil, komunistům ano.) 17. 12. 1950 byl sloučen s Klubem přátel přírody, 17. 1. 1951 na vyzvu Jednotného národního výboru v Plzni s Okrašovcím spolkem. Z těchto sloučených spolků posléze vznikl Přírodovědný kroužek Domu osvěty v Plzni s předsedou Bartolomějem Strýhalem; jednatelem botanické sekce se r. 1952 stal Miroslav Holovský, v té době pracovník Městského muzea.

Kroužek nacházel v této době, a to až do r. 1955, zázemí často i na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, pobočce v Plzni (Veleslavínova 42), kam na místo vedoucího katedry přírodopisu přešel z muzea v roce 1951 dr. Bohdan Bayer.

Přednášky byly v té době jedinou činností kroužku, exkurze už neorganizoval a ani výstavy nepořádal.

(Pozn.: V archivu Přírodovědeckého klubu je zachována zpráva o připravované výstavě s názvem Poznávejme přírodu, jež se má konat 27. 5.–17. 6. 1951; není však známo, zda se opravdu uskutečnila.)

Z pozdějších let, a to až do r. 1960, zůstala zachována ještě kartotéka členů ornitologické sekce, ale záznamy o její činnosti z tohoto období nemáme k dispozici. Kroužek zřejmě posléze ukončil „do vytracena“ svou činnost.

V roce 1957 byla v Plzni ustavena komise pro zřízení botanické zahrady v rámci Parku kultury a oddechu. Veřejnosti byla otevřena v roce 1961. Jejím vedoucím byl jmenován dendrolog

Miroslav Vaňousek, v následujícím roce iniciátor a jeden ze svolavatelů ustavující schůzky Západočeské pobočky Československé botanické společnosti, konané 7. 10. 1962.

Použitá literatura

- BĚLINA P. et al. (1999): Kronika českých zemí. – 904 p., Fortuna Print, Praha.
- BĚLOHLÁVEK M. [ed.] (1987): Archiv města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách. – 477 p., Západočes. naklad., Plzeň.
- ČEPELÁK V. et al. (1967): Dějiny Plzně II. – 297 p., Západočes. naklad., Plzeň.
- HONZÍKOVÁ E., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds] (2002): Botanika a oddělení botaniky v Západočeském muzeu v Plzni ve zprávách, člancích, referátech. – 358 p., Plzeň. [Soubor xerokopií publikovaných článků v letech 1924–2002.]
- NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2011): Archiv oddělení botaniky Západočeského muzea v Plzni. – Erica, Plzeň, 18: 201–213.
- NOŽIČKA J. (1966): Snahy o zkrášlení Plzně a jejího okolí. – Minulostí Západočes. Kraje, Plzeň, 4: 209–215.
- SOFRON J. (1972): Vývoj přírodovědných oddělení Západočeského muzea v Plzni. – Zpr. Muz. Západočes. Kraje, Přír., Plzeň, 14: 1–18.
- SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. (2008): Západočeské muzeum a botanika. – Erica, Plzeň, 15: 125–141.
- SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. (2009): Nástin dějin botaniky v západních a jihozápadních Čechách. – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 112: 1–170 et 39 append.

Sbor ochrany přírody

Miloš Hostička

Po zániku Přírodovědeckého klubu po druhé světové válce neexistovala v Plzni žádná organizace, která by sdružovala profesionální i amatérské zájemce o botaniku. Ti byli, pokud měli o spolkovou činnost zájem, organizováni v pražských celostátně působících organizacích, jimiž v oboru botaniky byla Československá botanická společnost a pro zájemce s širším přírodovědeckým zaměřením Sbor ochrany přírody Společnosti Národního muzea. Protože však bylo obtížné se pravidelně zúčastňovat akcí pořádaných z Prahy (přednášky, exkurze apod.), jevílo se účelné vytvořit regionální pobočky. O Západočeské pobočce ČSBS pojednává jiný příspěvek, proto se zaměřím na Sbor ochrany přírody.

Společnost Národního muzea v Praze obsahovala celou řadu sekcí podle odborného zaměření členů (historická, archeologická, přírodovědná, paleontologická aj.). V rámci přírodovědné sekce byl v roce 1958 Otakarem Leiským založen Sbor ochrany přírody, který sdružoval nejen zájemce o přírodu, ale hlavně ty, kteří chtěli přírodě aktivně pomáhat. Počtem členů záhy přerostl celou Společnost Národního muzea a hlavně sdružoval mnoho členů mimo Prahu. Proto záhy došlo k formování regionálních poboček podle krajů. Tyto pobočky nesly název „pracovní obvody“ a vyvíjely víceméně samostatnou činnost.

Západočeskému obvodu poskytlo organizační zázemí v té době (na počátku 60. let) Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. Pracovní obvod sdružoval několik desítek členů různých profesí. Kromě několika profesionálních přírodovědců to byli především lesníci, učitelé, lékaři, konzervátoři a zpravodajové státní ochrany přírody, ale i řada dalších lidí, které spojovala pouze láska k přírodě. Z botaniků-floristů to byli například Ladislav Kresl a Bohumil Klejna na Domažlicku, Josef Vaněček na Sušicku a Horažďovicku, Vladimír Čejka, Karel Čížek a Miloš Král na Klatovsku, Václav Černý a Václav Vacek na Přešticku, Karel Homan na Blovicu, Josef Pešek na Rokycansku, Ladislav Plachý na Sokolovsku a mnozí jiní. Členy

Sboru však byla i řada významných Západočeňů, například docent MUDr. Jaroslav Jerie, docent MUDr. Jaroslav Slípka nebo profesor MUDr. Bohumil Krajník. Podle celostátního adresáře Sboru, vydaného v roce 1964, bylo v Západočeském kraji evidováno 249 členů.

Činnost byla zaměřena především na pravidelné schůzky s přednáškami. Ty se konaly ve škole nad Hamburkem (v budoucím dnešních soudů). Pracovní obvod nedisponoval žádnými finančními prostředky, o náklady na všechny akce (pozvánky, nájem místnosti pro schůzky atd.) se podělili účastníci. Někteří členové se zúčastňovali akcí pražského ústředí, především jeho exkurzní skupiny, která pořádala množství tuzemských i zahraničních odborných zájezdů, včetně akcí v té době skutečně mimořádných, např. do jižní Evropy, do skandinávských zemí, na Střední i Dálný východ, do USA apod.

Ústředí Sboru vydávalo různé odborné i populárně vědecké a propagační publikace, západočeský pracovní obvod nevykazoval žádnou samostatnou publikační činnost.

V roce 1969 se Sbor ochrany přírody organizačně úplně osamostatnil od Společnosti Národního muzea a byl přejmenován na TIS – Svaz pro ochranu přírody a krajiny. Název TIS nebyl žádnou zkratkou, byl odvozen od tisů červeného jako významného chráněného druhu naší původní dřeviny. Pro propagaci používal znak v podobě kolečka s tisovou větvičkou. Autorkou znaku byla manželka Otakara Leiského, RNDr. Milada Leiská. Pro zajímavost uvádím, že doktorka Leiská (zemřela v r. 2011 ve věku 87 let) měla osobně i pracovní blízký vztah k Plzeňsku. Jako odborná pracovnice Státního ústavu památkové péče ochrany přírody v Praze působila jako styčný pracovník pro západní Čechy.

Západočeský pracovní obvod pokračoval v činnosti v nezměněné podobě dál, avšak v souvislosti se vznikem nových sdružení podobného zaměření (Český svaz ochrany přírody, hnutí Brontosaurus) činnost pracovního obvodu postupně slábla, až v 70. letech prakticky ustala. TIS se pak soustředil na akce k záchraně populací huculského koně a v této činnosti pod vedením Otakara Leiského a jeho syna Leandra pokračuje dodnes v chovné stanici Huculclub Zmrzlík u Prahy.

Založení a první léta Západočeské pobočky České botanické společnosti v Plzni – vzpomínky skoropamětnice

Jaroslava Nesvadbová

Úplně první léta naší pobočky znám jen díky archivním listinám a z vyprávění pamětníků, zůstalo to ale na mně, abych tuto vzpomínku přednesla. V roce založení pobočky jsem končila devátou třídu sušické základní školy a s botanickou společností a lidmi kolem ní jsem se seznámila až při studiích v Praze na exkurzích a floristických kurzech. Prvním floristickým kurzem, kterého jsem se zúčastnila jako členka Jihočeské pobočky, byly r. 1968 Dačice, kde jsem poznala osobnosti, jako byl V. Chán, R. Kurka, J. Vaněček, J. Houfek a další Jihočeši.

S Plzní a zdejšími floristy jsem se bezprostředněji setkala až v r. 1970. K 1. květnu uvedeného roku odcházel Jaromír Sofron ze služeb státní ochrany přírody do Západočeského muzea a jeho místo na Krajském středisku ochrany přírody mně bylo nabídnuto. Ale to už měla pobočka za sebou plodných 8 let života.

Okolnosti založení pobočky včetně základních dokumentů byly publikovány ke 40. výročí pobočky v Calluna 2002/2 (SOFRON et NESVADBOVÁ 2002). A dnes, o deset let později, si je připomeneme. Na **ustavující schůzi dne 7. 10. 1962** se z celého kraje sešlo 19 zájemců o práci v pobočce. Je nutno ale podotknout, že zde již před tímto datem bylo několik floristů členy celostátní Společnosti. Podle publikovaného seznamu (Preslia, Praha 1961, 3: 101–108) to byli E. Hadač (1914),

S. Hosnedl (1917), M. Hostička (1936), L. Kresl (1911), A. Kriesl (1925), J. Mulač (1911), J. Pešek (1905), A. Pyšek (1929), F. Štauber (1924), J. Vaněček (1910) a M. Vaňousek (1922). Z pražského ústředí přijeli pan doktor František Mladý a tajemník Společnosti pan Adolf Morávek.

Hybnou silou v počátcích plzeňské pobočky byli Miroslav Vaňousek, vedoucí botanické zahrady v Plzni, a doc. Emil Hadač. Jako profesionálové-botanikové v západních Čechách v té době působili na Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody Miloš Hostička, na Pedagogickém institutu v Plzni Emil Hadač a Josef Smola, v Karlových Varech také na Pedagogickém institutu Antonín Pyšek. Nejvíce zastoupení pak byli učitelé, např. Václav Vacek, Jaromír Sofron, Eva Kmochová-Rožková a Karel Čížek, z lesníků Bedřich Pišl, z dendrologů Zbyněk Martínek, ale i floristé-samouci či bryologové, jakým byl Miloslav Vondráček a další. Někteří z nich se ještě před vznikem pobočky účastnili tzv. Houfkovy floristické akce ke Květeně ČSR (cf. HOUFEK 1955, SOFRON et NESVADBOVÁ 2009: 23–24, NESVADBOVÁ et SOFRON 2011: 212).

Ustavující schůze Západočeské pobočky Československé botanické společnosti se konala v Plzni, v budově Parku kultury a oddechu na Karlovarské ul. č. 55, kde tehdy sídlila Botanická zahrada. Tento objekt byl ale počátkem 80. let zbourán – musel ustoupit víceproudé ulici vedoucí na Lochotín, kde už se začalo stavět nynější sídliště Severní předměstí. Pobočku to nepostihlo, protože v 60. letech zakotvila v Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody a od roku 1970 získala téměř domovské právo v nynějším Západočeském muzeu.

Program vzniklé pobočky nebyl nikterak zanedbatelný a v podstatě se nelišil od současného – šlo především o přednášky a exkurze. Krátce po založení vyšlo i první číslo pobočkového časopisu, který se jmenoval Zpravodaj pro členy a spolupracovníky Západočeské pobočky ČSBS v Plzni. Od dalšího čísla jej důvěrně známe pod názvem Zpravodaj západočeské pobočky Československé botanické společnosti (s několika grafickými úpravami titulního listu) a od r. 1996 jako Calluna.

Nejen v prvních letech měla pobočka velmi úzkou vazbu na ústředí Společnosti, konkrétně na dlouholetého předsedu floristické sekce Vladimíra Skalického, v jehož pracovním jsme vždy našli dveře otevřené.

Členové pobočky byli i aktivními členy sekce či komise Společnosti. Ve floristické sekci šlo hlavně o přípravu všech celostátních floristických kurzů konaných v západních Čechách. V dokumentační komisi se podílel především J. Sofron na přípravě a tvorbě bibliografií, budování archivu Společnosti apod.

Závěrem tohoto stručného vzpomínání na léta minulá musím konstatovat, že mě, jako začátečnici v regionu Plzeňska, tehdy mile překvapila, ale hlavně potěšila u místních floristů výborná znalost jak západočeské květeny, tak i odborné literatury a velká potřeba doplňovat své herbářové sbírky novými položkami. Většina floristů tehdy používala Rothmalerův klíč Exkursionsflora von Deutschland; v té době kromě Dostálova Klíče z roku 1958 žádná jiná modernější česká určovací pomůcka neexistovala.

Jedním z prvních hmatatelných výsledků bylo vydání tří regionálních Květen: Květena Rokycanska v roce 1966 (J. Pešek et al.), o dva roky později Květena Plzeňska (E. Hadač, J. Sofron et M. Vondráček) a Květena Horažďovicka (J. Vaněček, 1969). Velkou zásluhu na tomto edičním počínu mělo tehdejší Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, kde měla pobočka své sídlo, ale především Miloš Hostička – předseda pobočky.

Pak už vycházely další a další práce, ale to se pomalu dostáváme do jiného období v historii pobočky.

Literatura

HOUFEK J. (1955): Chcete spolupracovat na velké květeně ČSR? – Živa, Praha, 3: 42–45 et 84–85.

- NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2011): Archiv oddělení botaniky Západočeského muzea v Plzni. – Erica, Plzeň, 18: 201–213.
- SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. (2002): Čtyřicetiletá! Západočeská pobočka České botanické společnosti při AV ČR v letech 1962–2002 ve faktech a fotografiích. – Calluna 7/2: 1–3 et 5 append.
- SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. (2009): Nástin dějin botaniky v západních a jihozápadních Čechách. – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 112: 3–170.

Jaký byl přínos botaniků neprofesionálů k poznání květeny západních Čech

Jaromír Sofron

Musím se přiznat, že vystoupit zde s ohodnocením botaniků-neprofesionálů z hlediska jejich přínosu pro poznání květeny a vegetace našeho regionu jsem si při přípravě tohoto zasedání vymyslel sám (v dobrém úmyslu jejich spravedlivého ocenění), a tak mně byla automaticky přiřčena i jeho prezentace. To jsem ještě netušil záludnost tohoto tématu.

Kdo je vlastně amatér? A kdo profesionál? Hamletovská otázka!

Jakmile jsem se začal nad rozdílem mezi amatérem a profesionálem trochu zamýšlet, zjistil jsem, že nejsem schopen v tomto případě vést mezi nimi jasnou čáru, až jsem dospěl k přesvědčení, že žádná neexistuje, a v následujícím se zřejmě jasného vymezení také nedobereme a nakonec zjistíme, že se dobrat ani nelze, a že je to vlastně jenom dobře.

Nahlédneme-li do Nového akademického slovníku cizích slov A–Ž (Academia, 2008), dozvíme se, že amatér je osoba, která se věnuje něčemu (umění, vědě, technice, sportu aj.) ze záliby, avšak na druhé straně i ten, kdo neovládá dokonale nějakou odbornou činnost. Profesionál je naopak ten, kdo něco koná jako povolání a je v tom odborník, příp. ten, kdo něco koná kvalitně, dobře. Všimněme si dvou alternativních znění obou definic, u amatéra té první, u profesionála té druhé.

Amatér se věnuje něčemu ze záliby, profesionál koná něco jako povolání a je v tom odborník. Musí v tom být rozdíl?

Je možno označit za amatéra, kteréžto slovo mně v tomto případě zní poněkud nebo až příliš pejorativně, osobu, která se vlastní pílí vypracovala na profesionální úroveň?

Zatím jen na okraj budu západočesky konkrétní: dr. Miloš Král – dětský lékař, přední český taxonom cévnatých; Miloslav Vondráček – škodoväcký dělník bez maturity, stojící celý život ve Škodovce u horizontky a přitom významný český bryolog, spoluautor vysokoškolských (!) učebnic.

Jsem snad já profesionál jen proto, že mám kdesi zahrabané dva nebo snad tři (teď nevím přesně) diplomy, a přitom moje znalosti např. bryofyt jsou proti Vondráčkovým naprosto zanedbatelné?

Ani z hlediska skutečnosti a ani z hlediska výše uvedené definice nemůže tedy být řečeno, že amatér je odborně na nižší úrovni než profík a že výsledky jeho práce jsou oproti pracím tzv. profesionálů bezvýznamnější.

Můžeme sice říci, že je tu i cosi mezi, cosi uprostřed, a ponevadž mě nenapadají pro tento případ výstižnější termíny, řekjeme jim poloprofík, poloamatér, čtvrtprofík, čtvrtamatér atd.

Za ty polo- nebo čtvrt- považujme, aspoň pro náš případ, např. učitele, jichž se na učitelském ústavu neb jiném učilišti (vysokou školu nevyjímaje) dotkla v našem případě botanika jako jeden z předmětů, jenž se absolventu zalíbil a po vyjití ze školy se stal jeho „koněm“ nebo jedním z „koňů“.

Leč: opusťme trochu filosofické uvažování a pokusme se nyní zhostit se tématu z konkrétního hlediska.

Tzv. profíky nechme zcela stranou, ti si své musí vykonat v rámci náplně práce na jednotlivých pracovištích (pokud měli

to štěstí, že zaměstnání odpovídající jejich vzdělání vůbec sehnali), a všimněme si těch druhých, těch polo-, případně až čtvrt- i těch, jichž se v rámci povinného vzdělání botanika nedotkla, a věnujme jim trochu pozornosti z hlediska jejich konkrétního přínosu k poznání květeny našeho území. Říkejme jim pro snazší orientaci a pro aspoň současné zhodnocení jejich významu „neprofesionálové“, i když si uvědomuji, že se tím dostávám opět na mimořádně tenký led, který se pode mnou může snadno prolomit. Nebezpečí zde hrozí nejen z hlediska hodnocení některých osob, ale i proto, že je nelze vyjmenovat všechny, navíc dalším problémem je i přesnější označení škatulek, neboť každá osoba by s ohledem na svou jedinečnost potřebovala škatulku vlastní. (Pozn.: Pak jsou tu ještě pasivní zájemci o obor, kteří však v něm nikdy aktivně nepracovali, ti se ovšem vymykají našemu pojednání.)

Většinou se do škatulky těchto tzv. „neprofesionálů“ dostávají ti, co po sobě zanechali významnější nebo třeba i zdánlivě méně významné tištěné publikace.

Avšak to ještě nemusí (byť v mnohých případech samozřejmě bývá) být tím nejvýznamnějším počinem k poznání flóry určitého území. Jsou totiž tací, jež nenapsali o výsledcích svých botanických bádání ani čárku, ale zanechali po sobě ucelené sbírky rostlin, obvykle mimořádně významný materiál k poznání flóry daných území (navíc v některých případech může mít dobře vytvořený herbář větší význam než zveřejněná stať).

Budme konkrétní: V západních Čechách to byli např. Václav Mencl, v jehož pozůstalosti se zachoval herbář o téměř 10 000 položkách, František Zikan s herbářem o 1728 položkách a Antonín Sobota, jehož herbář čítal 791 položek, kteří z botaniky, pokud vím, nepublikovali ani čárku. Tvorba herbáře ovšem nemusela mít ani zdaleka za cíl přispět jednou k poznání flóry toho kterého území, ale mohla být jen bohuľibou soukromou záľibou, jako je sbírání známek, zápalkových nálepek, jízdních řádů nebo chov holubů. Že efekt této záľiby se stal později významným zdrojem informací, je už jiná záľizitost.

Ani v rámci školní výuky povinně pořizené studentské herbáře nezůstávají bez významu, těch se však, žel, dochovalo jen žalostně málo. Pokud zůstaly zachovány do dnešních dnů a byly dostačujícím způsobem a odpovědně oschedovány, staly se též důležitou součástí oficiálních sbírek, a to i Západočeského muzea. V našem případě jsou to sběry Emila Bohuslava, V. Matouška, E. Žáka a J. Žáka nebo Wolfganga Zierhuta, pozdějšího místopředsedy sněmovny předmnichovské republiky a poslance za německé agrárníky.

Naopak, jak už bylo uvedeno výše, jsou tací, kteří toho napsali mnoho, leč žádný sběr po nich nezůstal. To se však týká spíše úzce specializovaných profesionálů a vymyká našemu tématu.

Pak jsou tu ti, kteří už za svého života nejen sbírali, ale i publikovali (např. rokycanský Josef Pešek) nebo pořídili kartotéky rostlin rostoucích v daném území, a ty po jejich smrti byly (třeba jen ve výtahu) zpracovány a údaje na nich zveřejněny. Byli to např. Václav Brožík, Karel Homan, Václav Vacek, Josef Vaněček – po nich zůstaly nejen cenné sběry v institucionálních sbírkách, ale i publikace. Rukopisné kartotéky květen po sobě zanechali např. Václav Brožík – Sušicko (bylo zpracováno z části), Václav Vacek – Přešticko (bylo zpracováno), Vladimír Čejka (Klatovsko, avšak jeho záznamy o lokalitách herbářových položek, uložených v Západočeském muzeu, jsou zatím nezvěštné). Z mykologů zveřejnili více zpráv např. Václav Melzer a František Tyttl, oba též malíři obrazů hub, a mnozí další.

Samostatnou kapitolu bychom mohli na tomto místě věnovat už při různých příležitostech mnohokrát zmiňovanému Františku Malochovi, aniž se zde můžeme ze široka pouštět do zevrubného hodnocení jeho díla. Poloprofesionál, ale pilně publikující, sběratel (jen v herbáři Západočeského muzea je uloženo téměř 4 000 jeho položek cévnatých a 8 400 položek bezcévných rostlin, nehledě na další doklady v jiných českých a moravských herbářích, jež se ovšem mohou se západočeskými dublovat), ale

i fotograf, který se zasadil i o ochranu mnohých biotopů na Plzeňsku, v rámci tehdejších možností a tehdy platné legislativy.

K ryzím „amatérům“, leč plně na profesionální úrovni, musíme přiřadit už zmíněného Miloslava Vondráčka, škodovák, který se vlastní pilí jako autodidakt vypracoval nejen na předního českého bryologa, ale i na velice dobrého znalce cévnatých rostlin, s enormním množstvím precizně oschedovaných sběrů převážně mechorostů, leč i cévnatých rostlin, a zároveň autora četných mimořádně fundovaných studií. Sem ostatně patří např. už zmíněný klatovský lékař MUDr. Miloš Král, který byl i tvůrcem rozsáhlého herbáře s položkami provázenými precizními schedami.

Takže na tomto místě lze s plnou odpovědností prohlásit, že slovem ryzí amatér je míněna osoba, již se nedostalo oficiálního vzdělání, což se však netýká kvality výsledků její práce.

Zcela zvláštní místo zaujímají lesní inženýři, zejména pracovníci stanovištního průzkumu Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů (Lesprojektu), kteří zanechali mnoho cenných záznamů, leč, žel, pro tzv. čistou neaplikovanou botaniku, konkrétně floristiku, příp. fytoocenologii později jen málo využitých, resp. obtížně využitelných, kterážto poznámka není mířena na adresu těchto pracovníků.

Pro zajímavost zabrusme nyní do vzdálenější minulosti. Kde by byl Rohlena, kdyby nebylo těch čiperných českých učitelů, úředníků, kněží a jiných, sbírajících a zasílajících své herbářové položky de facto neprofesionálové; kde by byl „starý“ Čelakovský se svým Prodomem a Rezultáty? A co Opiz? Byla by spatřila světlo světa jeho Botanische Topographie Böheims, nebýt těch více než padesáti floristů, předávajících mu své údaje?

Byli snad profesionály Goethe, Friedrich II., Sternberg, Berchtold a jiní?

Jen letmo se podívejme ještě do jiných krajů. Kolik toho vykonal Jan Šimr v Českém středohoří, Václav Chán v jižních Čechách, Josef Vepřek na Kutnohorsku, bryolog Zdeněk Pilous a dlouhá řada dalších.

Vraťme se do naší nedávné minulosti ještě z dalšího hlediska. Kolik amatérských botaniků, znalců místních poměrů, se zvláště po druhé světové válce uplatnilo ve státní ochraně přírody v návrzích nejrozmanitějších území za chráněná (posléze i jako konzervátoři, příp. zpravodajové), jejichž zásluhou zůstaly po vyhlášení zachovány význačné krajinné a přírodní celky, většinou jako maloplošná chráněná území, chráněné stromy apod., to zvl. po přijetí prvního československého Zákona o ochraně přírody z r. 1956.

I fotografování přírodních objektů, např. starých stromů, chráněných rostlin, jinak zajímavých území, krajinných celků, přineslo mnoho jednoznačných informací o jejich tehdejšímu stavu, který se časem, často až kardinálně, změnil. I tato činnost doznala později na významu pro tvorbu krajiny, dnes, žel, tolik znehodnocované.

Vraťme se na závěr ještě jednou k výše uvedeným definicím slov „amatér“ a „profesionál“ a promítněme si vždy jednu z alternativních definic do souboru osobností, zabývajících se tak či onak botanikou, resp. konkrétněji výzkumem flóry (příp. vegetace), nejen v západních Čechách. Budeme-li důslední a nestranní, zjistíme, že z tohoto hlediska ani trochu nezáleží na tom, zda ta nebo ona osoba byla tzv. amatérem, či tzv. profesionálem, neboť v mnohém obě definice, pokud si je ještě pamatujeme, splývají. Jediný rozdíl lze vidět v tom, že profesionál za svou práci bral mzdu, byť mnohdy problematickou, amatér ve svém entuziasmu do svého ušlechtilého koně musel ještě a často hodně vkládat vlastní prostředky, a to nejen finanční, ale i volný čas, neboť vše vykonával po večerech, sobotách, nedělích a mnohdy i na úkor své rodiny v přesvědčení, že koná cosi potřebného a užitečného. A mně nezbyvá nic jiného, i když v mnohých případech až příliš pozdě, než se před tím, co tito „amatéři“ pro poznání naší květeny vykonali, sklonit v obdivu.

Západočeská pobočka České botanické společnosti (1962–2012) a dokumentace

Jaroslava Nesvadbová

Padesátiny jsou jak v životě lidském, tak i spolkovém určitým mezníkem, kdy se rekapituluje a vzpomíná, ale i dívá do budoucna. V případě Západočeské pobočky o to bude učiněn pokus následujícími řádky. Odráží se v nich pohled na floristy, kteří prošli pobočkou, na jednotlivé programy, kterým jsme se věnovali, na každoroční exkurze, které jsme absolvovali, a celostátní floristické kurzy, které jsme spolupřáteli, na „rodinné stříbro“, kterým je 50 ročníků spolkového časopisu, a na další aktivity, tak jak jsme je nejen prožili, ale i nejrůznějšími způsoby zdokumentovali.

1. Člověk – Botanik

Západočeši – čestní a zasloužili členové ČBS

Čestné a zasloužilé členství České botanické společnosti získávají vynikající jednotlivci, kteří přispěli významnou měrou, často celoživotní prací, k šíření základní myšlenky ČBS, tj. organizovali botanický výzkum a průzkum, vedli exkurze, přednášeli, publikovali, věnovali se redakční práci atd. Vedle univerzitních pedagogů to byli i amatéři-samouci, kteří svoji zálibu zdokonalili a povýšili až na profesionální úroveň. Z botaniků v západních Čechách narozených nebo zde působících to byli či jsou:

RNDr. Karel Cejp, DrSc. (1900 Rokycany – 1979 Rokycany), čestný člen od r. 1962

Josef Vaněček (1910 Lnářský Málkov – 2001 Sušice), zasloužilý člen od r. 1977

RNDr. Prof. Emil Hadač, DrSc., člen korespondent ČSAV (1914 Lázně Bohdaneč – 2003 Praha), čestný člen od r. 1989

RNDr. Antonín Pyšek, CSc. (1929 Plzeň – 2002 Vroutek), čestný člen ČBS od r. 1999

Doc. RNDr. Vladimír Skalický (1930 Praha – 1993 Praha), čestný člen od r. 1991

RNDr. Jaromír Sofron (1932 Plzeň), čestný člen od r. 2002

Ing. František Procházka (1939 Sušice – 2004 Praha), čestný člen od r. 2003

Členská základna

Ve Zpravodaji západočeské pobočky ČBS, resp. ČSBS (uváděném zkráceně jako Zpravodaj) a v Calluna byly postupně zveřejňovány **seznamy členů** takto: Zpravodaj 1965/1: 2–3 (adresa bydliště nebo pracoviště); Zpravodaj 1966/3: 1 (adresa bydliště); Zpravodaj 1983/3: 18–19 (adresa bydliště); Zpravodaj 1989/1: 16–17 (adresa bydliště nebo pracoviště); Zpravodaj 33, 1995/1: 8–9 (adresa bydliště, datum narození); Calluna 5, 2000: 12–13 (doručovací adresa, celé datum narození, mailová adresa); Calluna 15, 2010: 22 (rok narození, mailová nebo doručovací adresa). Celkem za 50 let prošlo pobočkou 188 floristů, uvedených v těchto seznamech.

V roce 1962 měla pobočka **19 členů**, **r. 1965** již **44 členů**. Profesionálů (lidí žijících se převážně botanikou či dendrologií) bylo v roce založení pobočky jen 5: Emil Hadač (48 let, vysokoškolský učitel na Pedagogickém institutu v Plzni), Miroslav Vaňousek (40 let, lesník, vedoucí botanické zahrady), Zbyněk Martínek (35 let, vedoucí městských parků v Mariánských Lázních, konzervátor SOP), Antonín Pyšek (33 let, vysokoškolský učitel na Pedagogickém institutu v Karlových Varech) a Miloš Hostička (26 let, botanik v Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni). Výrazně byli zastoupeni i učitelské-aktivní floristé: Josef Pešek (57 let, učitel v Rokycanech, konzervátor SOP), Václav Vacek (53 let, učitel na Přesticku), Jaromír Sofron (30 let, učitel ve Stupně a dálkový student Příro-

dovědecké fakulty UK Praha) a Karel Čížek (26 let, čerstvý absolvent Vyšší pedagogické školy Plzeň, konzervátor SOP).

K 1. 1. 2012 měla pobočka **54 členů**. Počet profesionálů ži-
vících se botanikou oproti r. 1962 výrazně vzrostl. Na **Karlo-
varsku** působí: Jiří Brabec (muzeum Cheb), Eva Martínková
(soukromý botanik), Jaroslav Michálek (muzeum Sokolov),
Přemysl Tájek (CHKO Slavkovský les); na **Plzeňsku**: Ondřej
Bílek a Miroslav Hájek (GeoVision Plzeň), Jiří Cais (Centrum
pro další vzdělávání pedagogů Plzeň), Zdeňka Chocholoušková
(FP ZČU Plzeň), Eva Chvojková (Ametyst Plzeň), Ivana Kinská
(Magistrát města Plzně, odbor živ. prostředí), Tomáš Č. Kučera
(Povodí Vltavy), Ivona Matějková (soukromý botanik), Radka
Mudrová a Petr Mudra (muzeum Tachov a CHKO Český les),
Jaroslava Nesvadbová, Sylvie Pecháčková, Jaromír Sofron (Zá-
padočeské muzeum v Plzni), Václava Pešková (Zoologická
a botanická zahrada města Plzně), Lenka Pivoňková (Krajský
úřad PK), Jiří Sladký (AOPK Plzeň), Miroslava Šandová (mu-
zeum Rokycany), Renata Vondrovicová (muzeum Domažlice);
donedávna i Karel Čížek, Miloš Hostička a Josef Smola (dnes
aktivní senioři a pamětníci).

[Pozn.: Z profesionálních botaniků, nečlenů Západočeské
pobočky ČBS, působí nyní v západních Čechách např. Miroslav
Broum, Alexandra Masopustová, Vladimír Melichar a Pavel
Salák – soukromníci, Štěpánka Čížková, Jiří Hummel, Pavel
Sova, Anna Sprinzlová, Eliška Václavíková (Ametyst Plzeň),
Iva Buřková a Zuzana Hlavatá (Správa NP Šumava), Jana
Juráková a Tomáš Peckert (Správa CHKO Český les), Petr
Krása (AOPK Karlovy Vary), Ondřej Peksa (Západočeské
muzeum v Plzni), Jana Rolková (CHKO Slavkovský les),
Miroslav Trégler (MÚ Mariánské Lázně), Petr Uhlík (muzeum
Sokolov).]

Biografie

Uveřejňování jubileí a loučení se s těmi, kdo odešli, je pra-
videlnou součástí spolkového časopisu i vzpomínek na výro-
čních schůzích.

Víceletá snaha představující šest prací o dějinách botaniky
v období mezi roky 1974 až 1993 (J. Sofron a M. Vondráček)
vyústila r. 2009 v komplexní studii: *Nástin dějin botaniky
v západních a jihozápadních Čechách*, vydanou ve Sborn. Západo-
čes. Muz. Plzeň, 112: 3–170, autorů J. Sofrona a J. Nesvad-
bové. Práce přináší seznam ca 1050 osobností a 304 jejich por-
trétů, ca 2000 citací (převážně biografické povahy) a 156 vybra-
ných herbářových etiket (sched).

2. Bibliografie

Společně s formulováním potřeby floristického průzkumu
v začátcích Západočeské pobočky byla zdůrazněna i potřeba
soustředování botanické bibliografie (Zpravodaj 1965/1: 1),
jakožto dva nejdůležitější a „dlouhodobé úkoly, na nichž bude
pobočka pracovat“. Převážně osobou J. Sofrona, člena doku-
mentační komise ČSBS, se pobočka tohoto úkolu zhostila zá-
sadním způsobem.

Celostátní botanická bibliografie

Celostátní botanická bibliografie byla soustavně
zpracovávána od r. 1918 nejprve jako články v *Preslia*, později
jako samostatná publikace Botanického ústavu v Průhoncích
Bibliographia botanica czechoslovaca (čechica), a to až do
r. 2005. Pak vycházet přestala.

Další zásadní prací je: FUTÁK J. et DOMIN K. (1960):
Bibliografie k flóře ČSR do r. 1952. – 883 p., Bratislava;
a doplňky: KUBÁT K. et SKALICKÝ V. (1999): *Dodatky
k „Bibliografii k flóře ČSR do roku 1952“*. – Severočes. Přír.,
Litoměřice, 10: 1–135.

Pozn. na celostátní úrovni vycházela od r. 1958 rovněž
Bibliografie chráněných území.

Regionální bibliografie (řazeno chronologicky)

1963

HOUFER J. et SKALICKÝ V. (1965): *Botanická bibliografie jižních
Čech*. – 127 p., České Budějovice.

VAŇOUSEK M. (1963): *Bibliografie Plzeňska*. Botanika. – 20 p.,
Plzeň, Park kultury a oddechu Plzeň.

1964

VODÁK L. (1964): *Stručná bibliografie Šumavské chráněné oblasti*. –
Ochr. Přír., Praha, 19, append. ad no. 5: 1–6 [Nejen botanická
bibliografie].

1968

SOFRON J. (1968): *Bibliografie Šumavy a Pošumaví*. – *Zpr. Čs. Bot.
Společ.*, Praha, 3: 39–40.

KUČERA S. et al. (1968): *Botanická bibliografie jižních Čech II*. – 104
p., Sborn. Jihočes. muz., České Budějovice, Přírodní vědy-
Bibliografie.

1969

SOFRON J. (1969): *Bibliografie Šumavy 1945–1967*. – 192 p., České
Budějovice a Plzeň.

ŠTĚPÁN J. (1969): *Botanická bibliografie Brd a Podbrdská*. – Sborn.
Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 3: 1–48.

1983

VANSA M. (1983): *Botanická bibliografie jižních Čech III*. (období
1967–1979 a doplňky). – České Budějovice, Jihočeské muzeum,
přír. vědy: 1–79.

1985

SOFRON J. et al.: (1985): *Bibliografie Šumavy 1968–1980*. I–IV. –
Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 49A–D: 1–404. [J. Kadlecová,
E. Kuhnová et J. Nesvadbová-Leopoldová collab.]

1986

SOFRON J. (1986): *Bibliografie státní přírodní rezervace Soos*. – *Zpr.
Muz. Západočes. Kraje – Přír.*, Plzeň, 32–33: 111–118.

1988

ŠTĚPÁN J. (1988): *Botanická bibliografie Brd a Podbrdská*. –
Vlastivěd. Sborn. Podbrdská, Příbram, 27 (přírodovědné číslo):
196–212.

1996

SOFRON J. (1996): *Bibliografie obce Dýšina (do r. 1993)*. – 38 p., ms.
[Depon. in: Knihovna odděl. bot. Západočes. muz. Plzeň, Obecní
úřad Dýšina et Státní okres. archiv Plasy].

1997

SOFRON J. (1997): *Botanická bibliografie města Plzně*. – In: Sofron J.
et Nesvadbová J., *Flóra a vegetace města Plzně*, ed. Západočeské
muzeum v Plzni, 182–193.

1999

NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (1999): *Dodatek k botanické
bibliografii města Plzně*. – *Erica*, Plzeň, 8: 127–135.

2001

SOFRON J. (2001): *Druhý dodatek k botanické bibliografii města Plzně*.
– *Erica*, Plzeň, 9: 87–93.

2002

KINSKÁ I. (2002): *Třetí dodatek k botanické bibliografii města Plzně*. –
Erica, Plzeň, 10: 139–146.

2004

KINSKÁ I., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2004): *Čtvrtý dodatek
k botanické bibliografii města Plzně*. – *Erica*, Plzeň, 12: 119–128.

2006

BLÁHOVÁ R., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2006): *Pátý dodatek
k botanické bibliografii města Plzně*. – *Erica*, Plzeň, 13: 103–109.

2007

BLÁHOVÁ R., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2007): *Šestý dodatek
k botanické bibliografii města Plzně*. – *Erica*, Plzeň, 14: 87–93.

2009

SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. (2009): *Sedmý dodatek k botanické
bibliografii města Plzně*. – *Erica*, Plzeň, 16: 115–139.

2012

SOFRON J. (1970–2012): *Polytematická bibliografie Šumavy (1588–
1944)*. – Ms. [Depon. in archiv botanického oddělení Západočes.
muz. v Plzni. Kartotéční lístky, doplňované v současnosti jen příle-
žitostně.]

SÝKOROVÁ K., PALOVÁ I., HONZÍKOVÁ E. et KUPCOVÁ M.
(1991–...): *Polytematická bibliografie Šumavy (1981–1990)*. – Ms.
[Kartotéka, depon. in archiv botanického oddělení Západočes. muz.
v Plzni. Rozpracováno.], cf. *Erica*, Plzeň, 18: 201–213.

Soupis literatury k floristickým kurzům

- ANONYMUS (= Sofron J.) (2010): Výběrová bibliografie k území floristického kurzu. – In: PECHÁČKOVÁ S., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds.] (2010): Floristický kurz České botanické společnosti Domažlice 4.–10. července 2010, ed. Česká botanická společnost Praha, 22–30.
- SOFRON J. (1971): Botanická literatura, týkající se širšího okolí Horšovského Týna. – Zprav. Západočes. Poboč. Čs. Bot. Společ., Plzeň, 1971/no. separ.: 5–8.
- SOFRON J. (1979): Botanická literatura a další prameny k studiu flory širšího okolí Toužimi. – Zprav. Západočes. Poboč. Čs. Bot. Společ., Plzeň, 1979/2: 14–23.
- SOFRON J. (1986): Výběr základní floristicko-fytogeografické literatury ze zájmového území [floristického kurzu ČSBS v Blovicích]. – Zprav. Západočes. Poboč. Čs. Bot. Společ., Plzeň, 1986/2: 13–15.
- SOFRON J. (1999): Botanická bibliografie Chebska a přilehlých území Sokolovska a Karlovarska. – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 99: 31–48.
- SOFRON J. (2003): Botanická bibliografie Holoubkovského Podbrdka, Hořovické kotliny a kontaktních území. – Calluna, Plzeň, 8: 21–25.

Soupis literatury doprovázející články k jubileím a nekrológům botaniků

Jsou publikovány v celostátních i regionálních časopisech, např. Calluna, Zpravodaj, Preslia, Zprávy ČBS, a byly z převážné většiny použity v již citované studii k dějinám botaniky v západních a jihozápadních Čechách (Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 112: 137–170).

Soupis literatury k jednotlivým regionálním květenám, at' už většího či menšího území

- HLAVÁČEK R. (2012): Literatura ke květeně Brd a kontaktních území. – Ms. [depon. autor].
- KOLEKTIV (2005): Literatura. – In: Cílek et al., Střední Brdy, Praha, ed Minist. zeměd. ČR Praha, Minist. život. prostředí Praha ČR, Čes. svaz ochr. přír. Praha, Kancelář pro otázky ochr. přír. a kraj. Příbram: 338–354.
- SOFRON J. (1966): Botanická bibliografie Rokycanska. – In: Pešek J. et al., Květena Rokycanska, Plzeň, p. 272–283.
- SOFRON J. (1970): Doplněk k botanické bibliografii Rokycanska. – Zpr. Muz. Západočes. Kraje – Přír., Plzeň, 10–11: 19–22.
- SOFRON J. (2012): Literatura ke květeně Brd a kontaktních území. – Ms. [depon. autor].

Metodické práce

- BENEDOVÁ J. (1966): Bibliografie biologických věd v ČSSR od r. 1945. – Ms. [Dipl. práce, Fak. osvěty a novinářství Univ. Karlovy, 124 p.] [Bibliografická činnost ČSBS a její dokumentační komise na str. 39–41, Tematické soupisy literatury jako bibliografické pomůcky na str. 45–48, Bibliografie oboru botanika na str. 65–73, Regionální botanické bibliografie na str. 73–76.]
- HOLUB J. et al. (1978): Pravidla bibliografických citací. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, append. 1978/1: 1–84.
- NEUHÄUSLOVÁ-NOVOTNÁ Z. (1966): Současný stav botanické bibliografie, dokumentace a knihovnictví v ČSSR. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha 1/2: 105–116.
- SOFRON J. (1965): Výzva. – Chrán. Krajin. Obl. Šumava – Zprav., České Budějovice-Plzeň, 2: 29. [K soustředování archivního materiálu a bibliografických údajů ze Šumavy.]
- SOFRON J. (1979): Několik poznámek k regionálním botanickým bibliografiím. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 14: 76–78.
- SOFRON J. (1995): Bude mít bibliografie Šumavy pokračovatele? – Šumava, Vimperk, 8: 24.

3. Zpravodaj západočeské pobočky Československé (České) botanické společnosti a Calluna

Pozn.: Z praktických důvodů je v tomto článku zkracován název časopisu Zpravodaj západočeské pobočky Československé (příp. České) botanické společnosti na Zpravodaj.

Technika výroby časopisu byla v 70. letech úměrná době: psalo se na psacích strojích na kovolisty a cyklostylové blány, vytištěné stránky na nažloutlém „měkkém“ papíru se pak snášely a ručně sešivaly. Při „technické“ výrobě časopisu podstatně

pomáhali i pracovníci botanického oddělení Západočeského muzea v Plzni a v letech 2004–2007 Krajské centrum vzdělávání svoji tiskárnou. Všem členům a do knihoven či archivů se časopis rozesílal až do roku 2008 v obálkách poštou, což bylo při až 100 číslech a někdy i 4 číslech do roka časově, ale i finančně dosti náročné. Od následujícího roku si pak členové mohli vybrat, zda chtějí pouze elektronickou verzi časopisu, nebo verzi tištěnou.

Dříve se příliš nerozlišovalo, kdo je redaktor, výkonný redaktor nebo technický redaktor; vše potřebné dělali 2–3 lidé. Do r. 1995 se v redakci vystřídali: M. Vaňousek, M. Hostička, J. Sofron, M. Šandová, A. Pyšek, I. Šedo, M. Korabečná, P. Pyšek, H. Havlicová, J. Nesvadbová (cf. Calluna, Plzeň, 2002/7: 2).

Pěťadvaceti letům Zpravodaje (což obnášelo 60 čísel) byl r. 1989 věnován rozsáhlý článek jejího několikaletého odpovědného redaktora Petra Pyška (Zprav. Západočes. Poboč. Čs. bot. Společ., Plzeň, 27/1: 10–15). Uvádí zde tabulky, kde propočítává průměrný věk příspěvovatelů, počet autorů v jednom ročníku, počet článků jednotlivých příspěvovatelů v konkrétních letech. Závěrem uvádí: „Musím smeknout před úsilím a výsledky generace zakladatelů časopisu a dnešních čtyřicátníků. A nad horečnou rukavicí se trochu s obavami zeptat – co dál, Zpravodaji?“ Myslím, že dnešní podoba časopisu je jednoznačnou odpovědí, i když byl změněn název časopisu, čímž bylo ve skutečnosti ukončeno vydávání Zpravodaje a začal vycházet časopis nový.

Nový časopis **Calluna** s novou obálkou a kresbou vřesu M. Vondráčka na obálce vychází v letech 1996–1999 s podtitulem Zpravodaj Západočeské pobočky České botanické společnosti. Od nového tisíciletí (tj. r. 2000) s podtitulem Časopis západočeských botaniků a od roku 2002 v dnešní standardní podobě s polotvrdými zelenými deskami, druhou stranou obálky s tíráží a dalšími informacemi, třetí stranou obálky s pokyny pro autory a obsahem na 1. a 4. straně obálky. V r. 2012 vychází už 17. ročník.

V posledních letech, kdy je časopis rozměrnější a určitě i graficky zdařilejší, se jednotlivé funkce (rozuměj dobrovolné povinnosti!) v redakci nutně musejí rozlišovat. Redakce, složená ze 3 botaniků, musí každý článek několikrát pročíst, probrat s autorem věcně i formální připomínky, zkontrolovat správnost a úplnost citací v použité literatuře, napsat redakční články atd. Osvědčený redakční tým, profesně převážně muzejních botaniků (I. Kinská, I. Matějková, J. Nesvadbová, S. Pecháčková, J. Sofron; 2000–2001 též T. Č. Kučera, cf. tab. 1.) odvádí kvalitní, standardní, téměř profesionální práci.

Časopis vychází díky každoroční finanční podpoře ústředí České botanické společnosti a příspěvkům členů Západočeské pobočky. Je rozeslán či předáván do 15 knihoven a institucí: Česká botanická společnost (Praha), Západočeská pobočka ČBS (Plzeň), Botanický ústav AV ČR (Průhonice u Prahy), Knihovna Národního muzea (Praha), Knihovna Moravského zemského muzea (Brno), Knihovna Západočeského muzea v Plzni, Knihovna katedry botaniky Přírodovědecké fakulty UK (Praha), Ústřední knihovna Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (Brno), Pedagogická knihovna Univerzitní knihovny Západočeské univerzity (Plzeň), Základní knihovna AV ČR (Praha), Národní knihovna ČR (Praha), Jihočeská vědecká knihovna, oddělení periodik (České Budějovice), Studijní s vědecká knihovna Plzeňského kraje (Plzeň), Archiv města Plzně, Knihovna AOPK ČR (Praha).

Od r. 2007 je jeho elektronická podoba zveřejňována na stránkách Západočeského muzea v Plzni, kde má pobočka své sídlo – <http://www.zcm.cz/?page=spolecnosti-pri-zcm-botanika> (k 13. 10. 2012). U příležitosti 50 let od založení západočeské pobočky byla všechna čísla časopisu díky obětavé práci L. Pivoňkové a O. Peksy naskenována a uložena na CD; jsou tak k dispozici v elektronické podobě v botanickém oddělení Západočeského muzea v Plzni.

Tab. 1 Západoevropská pobožnost české botanické společnosti v letech 2003-2012

Rok	Sídlo	Počet členů	Předseda	Místopředseda	Jednatel	Pokladník	redakce Calluna	Počet členů Calluna	Přednášky	Exkurze
2003	Z M Plzeň	96	S. Pecháková	J. Čais	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	J. Nesvadbová (odpovědný redaktor), I. Kinská (technický redaktor), S. Pecháková, J. Šofron.	1	6	3 (a FK Rokycany)
2004	Z M Plzeň	100	S. Pecháková	T. Kuera	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	J. Nesvadbová (odpovědný redaktor), I. Kinská (technický redaktor), S. Pecháková, J. Šofron.	1	5	4
2005	Z M Plzeň	100	S. Pecháková	T. Kuera	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	J. Nesvadbová (odpovědný redaktor), I. Kinská (technický redaktor), S. Pecháková, J. Šofron.	1	6	5 (z toho jedna 3denní)
2006	Z M Plzeň	106	S. Pecháková	T. Kuera	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	J. Nesvadbová (odpovědný redaktor), I. Kinská (technický redaktor), S. Pecháková, J. Šofron.	1	5	4 (z toho jedna 2denní)
2007	Z M Plzeň	100	S. Pecháková	T. Kuera	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Riegert (technický redaktor), J. Nesvadbová, J. Šofron.	1	5	4
2008	Z M Plzeň	56	S. Pecháková	T. Kuera	Z. Chochołouzková	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Nesvadbová (redaktor, technický redaktor), J. Šofron (redaktor).	1	5	6
2009	Z M Plzeň	56	E. Chvojková	-	J. Sladký	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Nesvadbová (redaktor, technický redaktor), J. Šofron (redaktor).	1	6	8 (z toho jedna dvoudenní)
2010	Z M Plzeň	56	E. Chvojková	-	J. Sladký	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Nesvadbová (redaktor, technický redaktor), J. Šofron (redaktor).	1	6	3 (a FK Domažlice)
2011	Z M Plzeň	54	E. Chvojková	-	J. Sladký	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Nesvadbová (redaktor, technický redaktor), J. Šofron (redaktor).	1	5	7
2012	Z M Plzeň	54	E. Chvojková	-	J. Sladký	L. Pivošková	S. Pecháková (odpovědný redaktor), J. Nesvadbová (redaktor, technický redaktor), J. Šofron (redaktor).	2	3 (+12 na konferenci k 50ti letům pobožnosti)	4 (+2 p i setkání k 50ti letům pobožnosti)

Výroční zprávy

V posledních ročnících Zpravodaje a ve všech ročnících Calluna je výroční zpráva pravidelně publikována na první straně časopisu. Ale i starší zprávy ve Zpravodajích, umístěvané většinou na konci článků, jsou cenným dokumentačním materiálem, dobře vypovídajícím o životě pobočky a do určité míry nahrazující archiv pobočky (navíc kdykoliv veřejně přístupné).

Zprávy o exkurzích

Jarní a podzimní exkurze patří k zavedeným a vcelku populárním činnostem našeho sdružení. Vedení exkurzí se ujímají členové zkušenější, nicméně kdokoli může navrhnout území, které by bylo vhodné navštívit a prozkoumat, a současně i exkurzi připravit. Vlastní průzkum je většinou kolektivní; někdo zapisuje nalezené druhy, jiný sbírá ty rostliny, které je nutné ještě podrobněji prozkoumat (dourčit) a případně uložit po preparaci do herbáře – většinou je to herbář Západočeského muzea v Plzni. Většina exkurzí je zaměřena na floristický průzkum vyšších rostlin, některé jsou specializované na poznávání lišejníků, mechů či hub, případně zaměřené na ruderální rostliny nebo na určování trav či poznávání dřevin. Navštívili jsme i několik botanických zahrad a byli jsme se na vlastní oči přesvědčit, jak vypadá situace s kůrovcem v šumavském národním parku.

Exkurze jsou samozřejmě i místem setkávání (často včetně rodinných příslušníků), kdy je příležitost si říci o novinkách z oboru i z jiných pracovišť.

Většina exkurzí probíhá o víkendech, kratší exkurze do okolí Plzně v poslední době i v odpoledních hodinách všedních dnů.

Za 50 let fungování pobočky, tj. od r. 1962, bylo skutečně téměř **150 exkurzí**, přičemž o **85** z nich byla zapsána a zveřejněna zpráva ve Zpravodaji a Calluna (viz obr. 1).

Články z floristiky

Floristika je tím, co přitahuje nové členy do pobočky, a je stále centrem dění jak v pobočce, tak i v časopise.

Časově náročnou práci exerpce dat z časopisu velmi výrazně pro celou polovinu ročníků (do r. 1988) usnadňuje a zrychluje precizní práce Petra Pyška z r. 1990: Rejstřík jmen druhů a syntaxonů publikovaných ve Zpravodaji Západočeské pobočky ČSBS v Plzni (1963–88) a Sborníku Západočeského muzea v Plzni (1967–88), publikovaná ve Sborníku Západočeského muzea v Plzni, 75: 1–88.

Výrazným posunem k lepšímu je i od r. 2010 redakční uspořádání a sjednocení poskytnutých lokalit zajímavých druhů, které před tím vycházely nepravidelně pod různými autorstvími (Redakce, Sofron, Paulič apod.) a různými názvy (např. Krátké floristické příspěvky).

4. Květeny a obsáhlejší floristické příspěvky

V mapce (obr. 2) jsou symbolicky a výběrově zakreslena území se zpracovanou Květenou či s významnou a obsáhlejší floristickou prací. Do přehledu nebyly zařazeny floristické materiály vzešlé z celostátních floristických kurzů, které jsou zpracovány samostatně. Dále nebyly, až na výjimky, zařazeny výsledky průzkumů zvláště chráněných území.

Legenda k obr. 2:

1.

MELICHAR V. (1998): Dynamika reliéfu a vegetace Rašelinišť Rolavy v Krušných horách. – 112 p., Dipl. práce [Depon. in: Katedra bot. Přír. fak. Karlovy Univ., Praha].

MICHÁLEK J. (2005): Poznámky ke vzácným a zvláště chráněným rostlinám Kraslicka. – Sborník příspěvků k regionálnímu semináři Ochrana přírody a krajiny se zaměřením na Kraslicko, Kraslice, p. 49–60.

MICHÁLEK J. (2006): Poznámky ke květeně pramenné oblasti Rolavy – In: Hejkal J., Havelcová A., Michálek J. et Roškotová J. (eds), Průzkum a ochrana rolavských rašelinišť. Sborník příspěvků k regionálnímu semináři, p. 23–39, Městský úřad Kraslice a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Kraslice.

MASOPUSTOVÁ A. (2011): Botanický průzkum nivy Rolavy u zaniklé obce Chaloupky. – Příroda Kraslicka 3: 51–68.

MASOPUSTOVÁ A. (2011): Botanický výzkum významných krajinných prvků nivy Kamenného potoka a nivy Přední Liboce. – Příroda Kraslicka 3: 69–109.

2.

JELÍNEK F. (1987): Ohrožená květena Karlovarska. – Nestránkováno, ed. Odbor kultury ONV Karlovy Vary.

MELICHAR V., KRÁSA P. et TÁJEK P. (2012): Zvláště chráněné rostliny Karlovarského kraje. – 107 p., ed. Karlovarský kraj et AOPK ČR.

3.

DOMIN K. (1924): Císařský Les. Studie geobotanická. – Arch. Přír. Výzk. Čech., Praha, 17/3(108): 1–91.

MASOPUSTOVÁ A. (2001): Flóra a vegetace bezlesí v povodí Lobežského potoka – podklad pro změnu zonace v CHKO Slavkovský les. – 100 p., 22 append., ms. [Dipl. práce, depon. in: Knih. Fak. život. prošť. Univ. J. E. Purkyně, Ústí n. L.]

TÁJEK P. (2008): Flóra hadcových výchozů Slavkovského lesa – výsledky průzkumu z let 2001–2003. – Erica, Plzeň, 15: 3–25.

MASOPUSTOVÁ A. (2009): Typologický a botanický inventarizační průzkum území NATURA 2000 v oblasti Bečovských lesních rybníků (část 1A). – 67 p., 28 append., ms. [Bakal. práce, depon. in: Knih. Fak. lesn. a dřev. Čes. Zeměd. Univ. Praha].

MASOPUSTOVÁ A. (2012): Typologický a botanický inventarizační průzkum území NATURA 2000 v oblasti Bečovských lesních rybníků (část 2). – 61 p., 56 append., ms. [Dipl. práce, depon. in: Knih. Fak. lesn. a dřev. Čes. Zeměd. Univ. Praha].

4.

SKALICKÝ V., CHRTEK J. et GILL J. (1966): Poznámky ke květeně okolí Mariánských Lázní. – Preslia, Praha, 38: 83–98.

5.

MARTÍNEK K. (1978): Synantropní vegetace Plané u Mariánských Lázní a blízkého okolí. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 26: 1–81 et [82–87].

6.

NOVÝ P. et PRACH K. (1976): Poznámky ke květeně Tachovska. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 16: 1–55.

7.

NESVADBOVÁ J., SOFRON J. et VONDRÁČEK M. (1977): Flora a vegetace státní přírodní rezervace Střela. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 23: 1–41.

8.

MALOCH F. (1939): Rostlinné útvary a společnosti kralovického okresu. – 56 p., Plzeň.

9.

MALOCH F. (1934): Rostlinné útvary a společenstva rakovnického okresu. – Věstn. Mus. Společ. Rakovník, 24: 18–64.

10.

KAIL J. (2001): Flóra a vegetace dolní Střely. – 280 p., ms. [Depon. in: knihovna rukopisů odděl. botaniky Západočeského muzea v Plzni].

KAIL J. (2002): Flóra a vegetace dolní Střely. – 296 p., ms. [Druhá doplněná verze; depon. in: knihovna rukopisů odděl. botaniky Západočeského muzea v Plzni].

11.

MALOCH F. (1913): Květena v Plzeňsku. I. – 316 p., Plzeň.

MALOCH F. (1939): Rostlinné útvary a společnosti plzeňského okresu. – 71 p., Plzeň.

HADAČ E., SOFRON J. et VONDRÁČEK M. (1968): Květena Plzeňska. – 296 p., Plzeň.

PYŠEK A. et PYŠEK P. (1988): Ruderální flóra Plzně. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 68: 1–34.

SOFRON J. et NESVADBOVÁ J. [eds] (1997): Flóra a vegetace města Plzně. – 200 p., Plzeň.

CHOCHOLOUŠKOVÁ Z. et † PYŠEK A. (2002): Změny ruderální flóry Plzně během posledních 35 let. – Erica, Plzeň, 10: 17–44.

NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2004): Vegetace a flóra katastru obce Lhota (Plzeň-město). – Erica, Plzeň, 12: 51–64.

NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (2006): Vegetace a flóra katastrů obcí Malesice a Dolní Vlkyš (Plzeň-město). – Erica, Plzeň, 13: 17–35.

PIVOŇKOVÁ L. (2007): Zvláště chráněné rostliny Plzeňského kraje. – 55 p., Krajský úřad plzeňského kraje, odbor životního prostředí, Plzeň.

PECHAČKOVÁ S. (2012): Čtvrtý doplněk k flóře města Plzně. – Erica, Plzeň, 18: 11–32.

12. SOFRON J. (1994): Květena Kokotského lesa. – 150 p., ms. [Depon. in: Knihovna kat. bot. Přír. fak. Univ. Karlovy Praha et knihovna odděl. bot. Západočes. muz. Plzeň].
- NESVADBOVÁ J. et Sofron J. (2007): Vegetace a flóra katastru obce Chrást. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 108: 1–72.
13. PEŠEK J. et al. (1966): Květena Rokycanska. – 293 p., ed. KSSPPO Plzeň.
14. NOVÁ J. et DANIHELKA J. (2010): Flóra a vegetace přírodních parků Kornatický potok a Kamínky. – Erica, Plzeň, 17: 3–32.
15. CEJP K. (1924): Květena strašických Brd. – Mus. Spisy Městs. Mus., Rokycany 7: 1–14.
- DOMIN K. (1926): Studie o vegetaci Brd a povšechné úvahy o dějinách lesních společenstev a o vztazích lesa k podnebí a půdě. – Sbor. Přír. 2. tř. Čes. Akad. Věd. Um., Praha, fasc. 3: 1–290.
- ŠTĚPÁN J. (1974): Rozšíření a ekologie bylinných druhů lesní květeny Brd. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 10: 1–30, 45 map.
16. NOVÝ P. (1969): Příspěvek ke květeně Sedmihoří v západních Čechách. – Zpr. Muz. Západočes. Kraje, Přír., Plzeň: 8–9: 4–52.
17. SOFRON J. et PÝŠEK A. (1989): Květena Českého lesa. – 1591 p., ms. [Depon. in: Knihovna kat. bot. Přír. fak. Univ. Karlovy Praha, Bot. ústav AV ČR Průhonice et Odděl. botaniky Západočes. Muz. v Plzni].
18. NESVADBOVÁ J. et Sofron J. (1995): Přírodní rezervace Postřekovské rybníky, její flóra a vegetace. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 92: 1–51.
19. MALOCH F. (1935): Rostlinné útvary a společenstva v domažlickém okresu. – 60 p., Plzeň.
- KRESL L. (1938): Květena a geobotanický nástin Domažlicka. – Spisy Přírod. Fak. Univ. Karlovy 161: 45–48.
20. MALOCH F. (1936): Rostlinné útvary a společenosti přeštického okresu. – 39 p., Plzeň.
- VACEK V. (1995): Materiál ke květeně Přešticka. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 91: 1–131. [K tisku připravila I. Matějková.]
21. HOMAN K. (1970): Květena Bloviccka. – In: Škrábek K. [ed.], Muzejní Práce. 10 roků činnosti pracovníků okresního muzea v Blovicích 1960–1970, p. 31–47, Okresní muzeum Blovice.
22. NESVADBOVÁ J., Sofron J. et Vondráček M.: (1982): Klidová oblast Pod Štědrým v Nepomuku. – Zprav. Okres. Muz. Plzeň-jih, Blovice, 1982/1: 1–22.
23. ČÍŽEK K. et † KRÁL M.: Flóra fyto geografického okresu Plánický hřeben. – Ms., odevzdáno k recenznímu řízení.
- ČÍŽEK K. et KRÁL M. (1986): Flóra klidové oblasti Plánický hřeben. – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 57: 1–28.
- MATĚJKOVÁ I. (1998): Flóra a vegetace jižní části přírodního parku Plánický hřeben. – 203 p., 3 tab., 4 fig. in text, 4 append., ms. [Diplom. práce, depon. in: Odděl. botaniky Západočes. Muz. v Plzni].
24. MALOCH F. (1933): Květena klatovského okresu. – 48 p., Plzeň.
25. VANĚČEK J. (1969): Květena Horažďovicka. – 272 p., ed. KSSPPO Plzeň.
26. MALOCH F. (1936): Rostlinné útvary a společenosti sušického okresu. – 89 p., Plzeň.
- PROCHÁZKA F. (2001): Květena Svatoboru u Sušice (Horní Pootaví). – Erica, Plzeň, 9: 55–68.
27. HOLUB J. (1965): Příspěvek k poznání vegetačních a floristických poměrů okolí Železné Rudy. – Preslia, Praha, 37: 95–110.
- NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (1993): Příspěvek k poznání vegetace a flóry Královského hvozdu na Šumavě. – Erica, Plzeň, 2: 31–41.
- NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (1994): Příspěvek k poznání flóry západní části Šumavských Plání a jihovýchodní části Královského hvozdu. – Erica, Plzeň, 3: 23–37.
28. SKALICKÝ V. et KIRSCHNEROVÁ L. [red.] (1993): Rozbor květeny západní části Šumavských plání a kontaktních území. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 96: 1–83.
- NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. (1998): Výsledky floristického průzkumu severozápadní Šumavy a Bavorského lesa v roce 1997. – Erica, Plzeň, 7: 27–46.
- PROCHÁZKA F. et KOVÁŘIKOVÁ J. (1999): Významnější nálezy v květeně české Šumavy. – Erica, Plzeň, 8: 23–74.
- ŽÍLA V. (2005): Atlas šumavských rostlin. – 205 p., ed. Karmásek, České Budějovice.

Myšlenka regionálních Květen je stále živá. Co se očekává?

Květena Šumavy (M. Štech ed.): terénní průzkumy jsou dokončeny, databáze je zpracovaná, rukopisy úvodních kapitol jsou hotové, pracuje se na komentářích.

Květena Brd (R. Hlaváček a kol.): terénní průzkumy jsou skončeny, dotřídí se databáze, je hotový předběžný červený seznam, jsou vytipovány nejvýznamnější lokality, intenzivně se pracuje na komentářích. Publikování je reálné v r. 2013.

Květena Plánického hřebene (K. Čížek a M. Král): je v recenzním řízení.

5. Západočeské celostátní floristické kurzy

Západočeská pobočka se spolupodílela na organizování, zpracování a publikování materiálů z níže uvedených 8 kurzů. Kromě nich výrazně zasahoval do západních Čech i kurz „Blatná“, který se konal r. 1959, a kurz v Sušici v r. 1964. Na obr. č. 3 jsou zakresleny katastry obcí, kudy procházely exkurzní trasy jednotlivých kurzů a odkud jsou zaznamenány nalezené druhy.

Co bylo publikováno o kurzech

Blatná 13.–20. 7. 1959 – 28 účastníků spolupracovníků floristicko-fyto geografického výzkumu; v západních Čechách ca 260 lokalit (tj. necelá polovina)

TOMŠOVIČ P. (1960): 2. floristický kurs Čs. botanické společnosti v Blatné. – Preslia, Praha, 32: 111. [Program kurzu – floristický průzkum pro potřebu rekonstrukční geobotanické mapy]

SKALICKÝ V., VANĚČEK J. et al. (1980): Příspěvek ke květeně Blatenska a přílehlých území III. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír. 36: 1–131.

Sušice 5.–10. 7. 1964

Kurz jako celek nebyl zpracován a publikován. Vybrané druhy byly ale např. J. Sofronem vypisovány z terénního zápisníku pro Květenu Šumavy, pro fyto geografický atlas, pro studii o smrčínách aj.

Tachov 4.–10. 7. 1966 (36 účastníků); počet lokalit viz kurz v Horšovském Týně

KOLEKTIV (1966): Přehled přírodních poměrů Tachovska. – Zprav. Západoč. Poboč. Čs. Společ. Bot., 1966/2: 1–5.

HOUFEK J. (1966): Floristický kurz ČSBS v Tachově. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha 1/3–4: 175–177. [Uveden podrobný rozvrh všech dnů kurzu.]

ŠEDO I. [red.] (1980): Materiály k flóře Tachovska a Horšovskotýnska. Výsledky floristických kursů ČSBS v Tachově (1966) a Horšovském Týně (1971). – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 35: 1–95.

Horšovský Týn 8.–16. 7. 1971 (64 účastníků); společně s kurzem v Tachově 998 lokalit

KOLEKTIV (1971): [Informační materiál pro účastníky floristického kurzu v Horšovském Týně v červenci 1971.] – Zprav. Západoč. Poboč. Čs. Společ. Bot., 1971/zvláštní číslo: 1–8.

HOUFEK J. (1972): Floristický kurz ČSBS v Horšovském Týně. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 7: 2–3: 168–176. [Uveden podrobný rozvrh všech dnů kurzu.]

ŠEDO I. [red.] (1980): Materiály k flóře Tachovska a Horšovskotýnska. Výsledky floristických kursů ČSBS v Tachově (1966) a Horšovském Týně (1971). – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 35: 1–95.

Toužim 6.–15. 7. 1979 (97 účastníků); 939 lokalit
KOLEKTIV (1979): [Informační materiál pro účastníky floristického kurzu v Toužimi 6.–15. 7. 1979.] – Zprav. Západoč. Poboč. Čs. Společ. Bot., 1979/2: 1–22.
ŠEDO I. [red.] (1983): Floristický kurs ČSBS v Toužimi 1979. – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 47: 1–84.

Blovice 5.–12. 7. 1986 (120 účastníků); 559 lokalit
KOLEKTIV (1986): Floristický kurz ČSBS 1986 – Blovice. – Zprav. Západoč. Poboč. Čs. Společ. Bot., 1986/2: 1–16.
NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds] (1996): Flóristický kurz ČSBS v Blovicích (5. 7.–12. 7. 1986). – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 94: 23–48.

Nejdek 12.–15. 7. 1994, minikurz (54 účastníků); 183 lokalit
ANONYMUS (Míchálek J.) (1994): Nejdecko. – Ms. [Informativní přehled přírodních poměrů, vegetace a významných rostlin Nejdecka pro účastníky floristického kursu v Nejdku; depon. in Okresní muzeum Sokolov.]
MICHÁLEK J. [ed.] (2003): Výsledky floristického kursu České botanické společnosti v Nejdku (12.–15.7.1994) – Zpr. Čes. Bot. Společ., Praha, 38, Suppl. 2003/2: 7–41.

Cheb 8.–13. 7. 1996 (156 účastníků); 522 lokalit, více než 600 taxonů
KOLEKTIV (1996): Floristický kurz České botanické společnosti v Chebu 8.–14. 7. 1996. – Calluna, Plzeň, 1/2: 1–5.
MARTÍNEK K. (1999): Flóristický kurz České botanické společnosti v Chebu (8.–13. 7. 1996). – Sborn. Západočes. Muz. Plzeň, Přír., 99: 7–29.

Rokycany 6.–11. 7. 2003 – minikurz (76 účastníků); 490 lokalit
KOLEKTIV (2003): Floristický kurz České botanické společnosti v Rokycanech 6.–11. 7. 2003. – Calluna, Plzeň, 8/1: 13–25.
NESVADBOVÁ J. (2004): Ohlédnutí za floristickým kurzem ČBS 2003 – Rokycany. – Calluna, Plzeň, 2004/1: 5–6.
CHVOJKOVÁ E., PIVOŇKOVÁ L., SLADKÝ J., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds] (2012): Floristický kurz v Rokycanech 6.–11. července 2003. – Zprávy Čes. Bot. Společ., Praha, 47, Příl. 2012/1: 103–164.

Domažlice 4.–10. 7. 2010 (139 účastníků); 683 lokalit
PECHÁČKOVÁ S., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds] (2010): Floristický kurz České botanické společnosti Domažlice 4.–10. července 2010. Informační materiál pro účastníky kurzu. – 30 p., 6 append., ed. Česká botanická společnost Praha, Plzeň.
SLADKÝ J. (2011): Ohlédnutí za floristickým kurzem České botanické společnosti v Domažlicích, 4. až 10. 7. 2010. – Calluna, Plzeň, 2011/1: 8–9.
CHVOJKOVÁ E., SLADKÝ J., BUREŠ J., PIVOŇKOVÁ L., DANIELKA J., SOVA P., NESVADBOVÁ J. et SOFRON J. [eds] (2012): Floristický kurz v Domažlicích 4.–10. července 2010. – Zprávy Čes. Bot. Společ., Praha, 47, Příl. 2012/1: 1–94.

Další literatura k tématu floristických kurzů:

HROUDA L. et PYŠEK P. (2000): Floristické kurzy – historie a současný stav. – Zpr. Čes. Bot. Společ., Praha, 34: (1999): 249–255.
ŠTĚPÁNEK J., PYŠEK P., GRULICH V. et MLEZIVOVÁ R. (2003): Floristické kurzy České botanické společnosti jako zdroj poznatků o stavu a změnách diversity květeny České republiky. – Zpr. Čes. Bot. Společ., Praha, 38/ Suppl. 2: 1–6.

6. Fyto geografický atlas Západočeského kraje

Ve shodě s celostátním záměrem o sestavení Atlasu rozšíření cévnatých rostlin a obdobně jako severočeská a jihočeská pobočka ČSBS přistoupila i pobočka západočeská k sestavování bodových map jednotlivých druhů pro fyto geografický atlas kraje. V letech 1971 až 1978 se zdálo ve čtyřech dílech fyto geografického atlasu připravit k publikování **22 druhů**; přičemž lokality poskytlo **64 floristů**.

LEOPOLDOVÁ J., SOFRON J. et ŠTĚPÁN J. [red.] (1971): Fyto geografický atlas Západočeského kraje. – Acta Ecol. Natur. Region., Praha, 1971/3–4: 91–103, 5 map.

LEOPOLDOVÁ J., SOFRON J. et ŠTĚPÁN J. [red.] (1972): Fyto geografický atlas Západočeského kraje II. – Acta Ecol. Natur. Region., Praha, 1972: 79–108, 6 map.
NESVADBOVÁ-LEOPOLDOVÁ J. et SOFRON J. [red.] (1975): Fyto geografický atlas Západočeského kraje III. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 15: 1–69, 7 map.
NESVADBOVÁ-LEOPOLDOVÁ J. et SOFRON J. [red.] (1979): Fyto geografický atlas Západočeského kraje IV. – Sborn. Západočes. Muz., Plzeň, Přír., 30: 1–51, 4 mapy.

V dále uvedeném abecedním seznamu mapovaných druhů je za jménem druhu uveden díl atlasu a rok vydání: *Allium ursinum* – II, 1972, *Anemone sylvestris* – I, 1971, *Anemone ranunculoides* – III, 1975, *Betula nana* – I, 1971, *Blechnum spicant* – II, 1972, *Calla palustris* – II, 1972, *Cicerbita alpina* – III, 1975, *Chamaebuxus alpestris* – II, 1972, *Daphne mezereum* – IV, 1979, *Doronicum austriacum* – II, 1972, *Erica carnea* – I, 1971, *Euphorbia dulcis* – IV, 1979, *Iris sibirica* – IV, 1979, *Juncus squarrosus* – IV, 1979, *Lilium bulbiferum* – II, 1972, *Lilium martagon* – III, 1975, *Nymphoides peltata* – I, 1971, *Polygonatum multiflorum* – III, 1975, *Polygonatum verticillatum* – III, 1975, *Pulsatilla vernalis* – III, 1975, *Swertia perennis* III, 1975, *Woodsia ilvensis* – I, 1971.

V dalších letech se už nedostávalo času ani sil v práci na projektu pokračovat a členové pobočky byly vyzváni ke sledování druhů již publikovaných (Zprav. Západočes. Poboč. Čs. Bot. Společ., Plzeň, 1882/2: 20–21); to se bohužel také nestalo.

Až po třiceti letech od ukončení prací na fyto geografickém atlasu se kolektiv botaniků náležejících k Západočeské pobočce vrátil k systematickému sledování vybraných druhů. Dosud byly zpracovány: *Eragrostis minor* (Erica, Plzeň, 18: 33–48, 2011), *Portulaca oleracea* (Calluna, Plzeň, 16: 4–5, 2011), *Impatiens glandulifera* (Calluna, Plzeň, 17: 14–19, 2012). Rostlinou roku 2013 byla vyhlášena *Virga strigosa*.

6. Fytokartografické syntézy

Na vyzvání dr. Slavíka či dr. Štěpánkové z Botanického ústavu v Průhoně přispěli členové Západočeské pobočky svými lokalitami k doplnění volných polí síťových map pro vybrané druhy ke 4. dílu Fytokartografických syntéz až v r. 2002 a letech následujících. Poskytnuté lokality, příp. jen zmínka o poskytnutí lokalit, byly zmíněny či uvedeny v časopise Calluna. V r. 2002 se doplňování lokalit zúčastnilo 5 členů pobočky. Druhy a jejich lokality nebyly publikovány (Calluna 2003: 1). V následujícím roce přispělo 12 floristů a doplnilo celkem 29 polí u 20 druhů čeledi *Asteraceae* (Calluna 2004: 11–12); v r. 2005 doplnilo 15 floristů celkem 74 čtverců u 28 druhů (Calluna 2006: 9–12). V r. 2009 doplnilo 16 floristů celkem 98 polí u 30 druhů (Calluna 2010: 8–12).

7. Herbáře

Systematickou akviziční činností se většina dřívějších soukromých kolekcí západočeských floristů dostala do herbáře Západočeského muzea v Plzni, ojedinele i do sbírek muzeí jiných (např. M. Král, herbář Národního muzea). V současné době většinou západočeští floristé zajímavé nálezy předávají přímo do herbáře Západočeského muzea v Plzni (PL) a vlastní herbáře nevytvářejí.

Po celou dobu trvání pobočky jsou někteří její členové rovněž platnými členy Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost ředitele Západočeského muzea v Plzni.

8. Archiv

Archiv pobočky se buduje pravidelným a systematickým ukládáním dokladů o činnosti pobočky. V letošním roce (2012) byly J. Sofronem a J. Škrábkem st. všechny dokumenty rozříděny a chronologicky uloženy po jednotlivých rocích do herbářových krabic. Není dosud vyřešeno, zda archiv bude stále de-

ponovaný v místě sídla pobočky, nebo bude převeden do oblastního archivu tak, aby byl přístupný i dalším badatelům. Stejná úvaha platí i pro část archivu Přírodovědeckého spolku, která je rovněž uložena v botanickém oddělení Západočeského muzea.

9. Fotoarchiv

Pozitivy portrétů botaniků, tak jak byly soustředěny J. Sofronem a M. Vondráčkem a nalepeny na volné listy do svazků I až IV, jsou uloženy v knihovně katedry botaniky Přírodovědecké fakulty UK Praha. V rozšířené a digitální podobě jsou uloženy v archivu oddělení botaniky Západočeského muzea v Plzni.

Nezdařilo se uspořádání historických „exkurzních“ fotografií tak, jak se o tom uvažovalo při 40. výročí pobočky. Je to velice aktuální téma, kterému je třeba věnovat pozornost.

10. Rukopisné práce

Rukopisné práce (i členů pobočky) jsou v regionu uloženy v mnoha institucích a školách.

Citace rukopisných prací, soustředěných v Západočeském muzeu, byly postupně publikovány ve čtyřech příspěvcích: Erica 3 (1994): 79–84, Erica 5 (1996): 155–157, Erica 9 (2001): 95–98 a Erica 13 (2006): 103–109. V roce 2011 byly (v počtu ca 400 citací) zpracovány do excelové tabulky a budou umístěny na muzejním webu.

Soupis rukopisů tehdejšího ČÚOP (předchůdce dnešní AOPK) byly zveřejněny v Erica 3(1994). Přípravuje se zpracování rukopisů na Krajském úřadě Plzeňského kraje. Seznam rukopisů v ostatních institucích (Fakulta pedagogická ZČU, pedagogické centrum, střední školy, Ametyst, GeoVision, lesnické instituce aj.) zřejmě nebyl publikován. Bohužel o těchto pracích není obecné povědomí, čímž přestávají plnit jakoukoli informační roli.

11. Knihovna

Sídlo Západočeské pobočky je v Západočeském muzeu v Plzni, takže členům pobočky vždy sloužila knihovna muzejní a potřeba vybudovat vlastní pobočkovou knihovnu tak nevznikla.

Děkuji Lence Pivoňkové za velkou ochotu a trpělivost při vytváření map v prostředí GIS, které jsou přílohou této práce a byly i vystaveny na výstavě 50 let Západočeské pobočky České botanické společnosti, konané ve dnech 6.–26. října 2012 v mázhauzu plzeňské radnice.

Botanika v muzeích západních Čech

Sylvie Pecháčková

Obecná představa, že muzeum je „velký dům, kde se opravují sbírky starých věcí“, zdaleka není pravdivá. Jako muzejní botanik dobře vím, jak různorodá může být činnost muzea, a také vím, že právě kvůli této rozmanitosti vnímá každá vrstva společnosti jen určitý zlomek práce, odvedené muzejními odborníky.

1. Sbírk

To, co dělá muzeum muzeem, jsou sbírky. Historické, národopisné, umělecké či přírodovědné. Sbírk botanického charakteru však nemá každé muzeum. Aby totiž sbírka mohla sloužit, být „živá“, musí se jí věnovat kvalifikovaný správce. Pokud tomu tak není, je bezpečnější předat sbírku pod odbornou správu do jiného muzea. Tak byly např. herbáře z Blovice a z Mariánské Týnice (původně z Kozlan) převedeny do sbírek Západočeského muzea v Plzni. U některých sbírek se bohužel takový přesun neuskutečnil a jejich konec je nejasný. Např. v klatovském muzeu byl viděn Schauerův herbář naposledy někdy v 60. letech

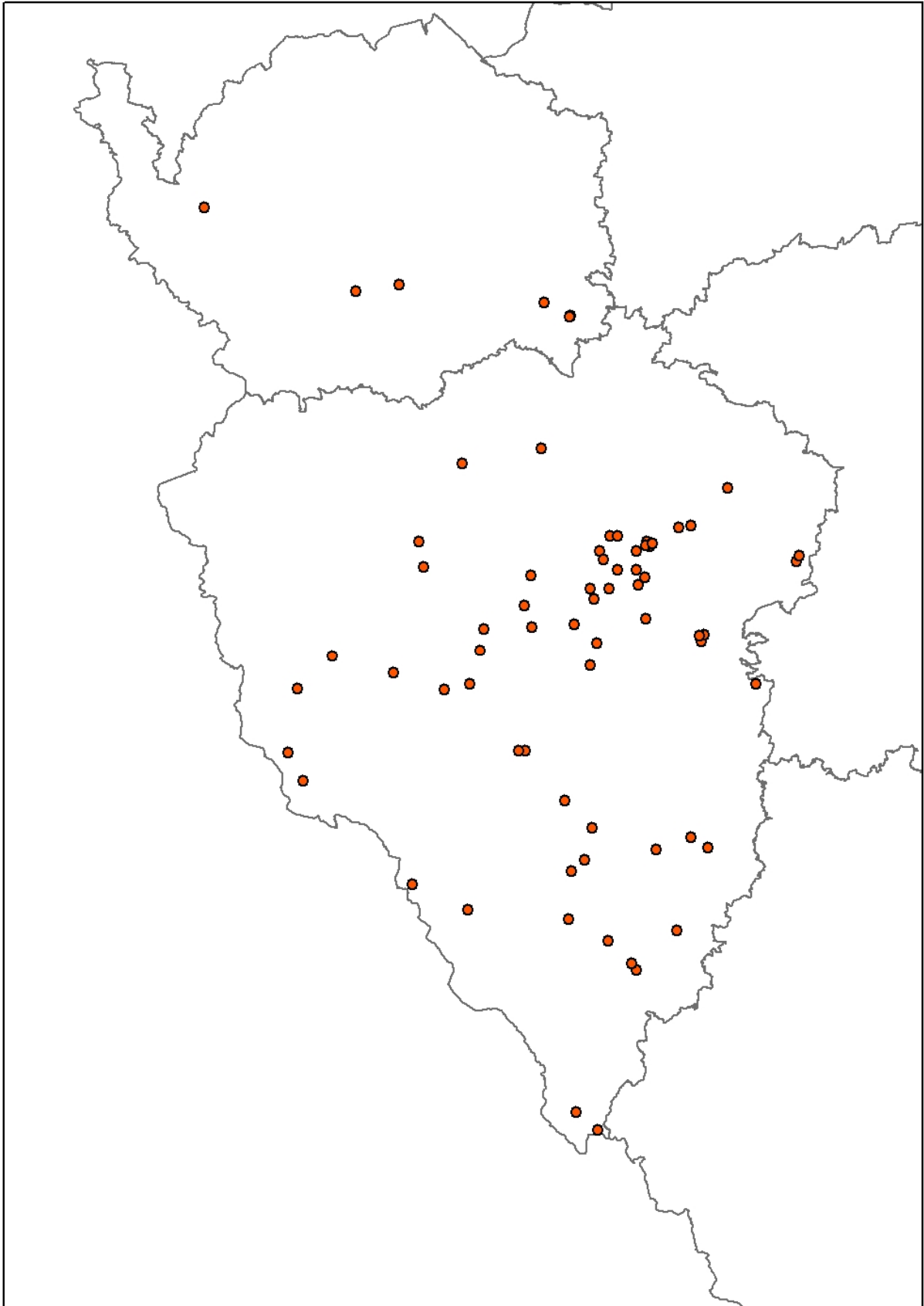
minulého století (úst. sděl. J. Sofron) a přestože v 80. letech bylo torzo přírodovědné kolekce převedeno do Plzně (úst. sděl. L. Smolík), tento herbář již nebyl spatřen. V ostatních západočeských muzeích botanické sbírky jsou, kromě Přeštic, kde nebyla nikdy.

Tab. 2 Počty herbářových položek v muzeích západních Čech, uváděné při dotazníkových akcích pro roky 1970, 2001 a 2012, a v Centrální evidenci sbírek v r. 2012.

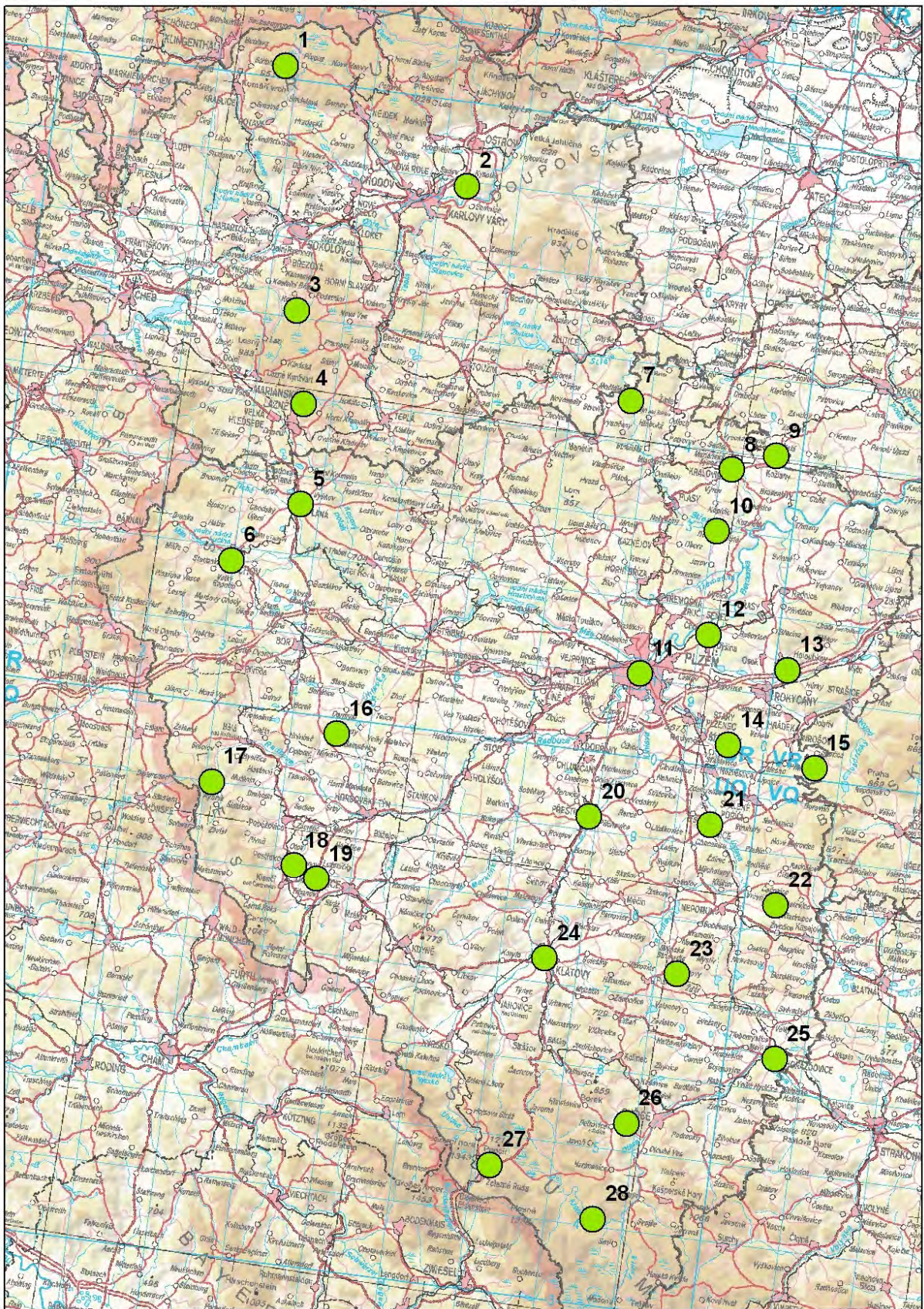
	IH 1970	IH 2001	D 2012	CES 2012
Blovice	1900	-	-	-
Domažlice	536	6000	6669	436
Františkovy Lázně	-	-	-	72
Horažďovice	-	54	987	herbář
Cheb	3397	4109	10210	1344
Karlovy Vary	-	6100	2172	1975
Kašperské Hory	7000	24870	?	1663
Klatovy	-	-	-	-
Mariánská Týnice	-	-	-	-
Mariánské Lázně	697	871	1075	herbář
Plzeň	23710	67995	82385	81708
Přeštice	-	-	-	-
Rokycany	1400	6478	6470	4155
Sokolov	-	15699	20000	5354
Strašice	-	-	150	herbář
Stříbro	-	-	-	58
Tachov	659	8798	8806	2047
IH = Index herbariorum D = Dotazník				

Dopátrat se skutečného rozsahu herbářů není jednoduché (tab. 2). Aktuální rozsah sbírek lze někdy zjistit z veřejně přístupných výročních zpráv jednotlivých muzeí, případně dotazem u správce sbírky. Takto vznikly již tři celostátní soupisy herbářových sbírek, tzv. Index herbariorum (UJČÍK et HOUFEK 1970, HRADÍLEK et al. 1992, VOZÁROVÁ et SUTORÝ 2001). Rozsáhlou dotazníkovou akcí vznikl vždy přehled o stavu herbářů k určitému datu. Podobný dotazník jsem rozeslala i v r. 2012 do západočeských muzeí. Velmi poučné byly už první reakce oslovených institucí. Okamžitá odpověď např. z Klatov a Strašic svědčí o vstřícnosti těchto muzeí a jejich otevřenosti ke spolupráci. Naopak odpovědi např. z Karlových Varů a Mariánských Lázní jsem získala se zpožděním a jen díky přímému oslovení muzejních zoologů. Muzea ve Stříbře a Františkových Lázních neodpověděla vůbec, proto jsou v tabulkách uvedeny jen veřejně přístupné informace. Některá muzea procházejí rekonstrukcí (např. v Kašperských Horách) a herbářové sbírky proto nejsou přístupné.

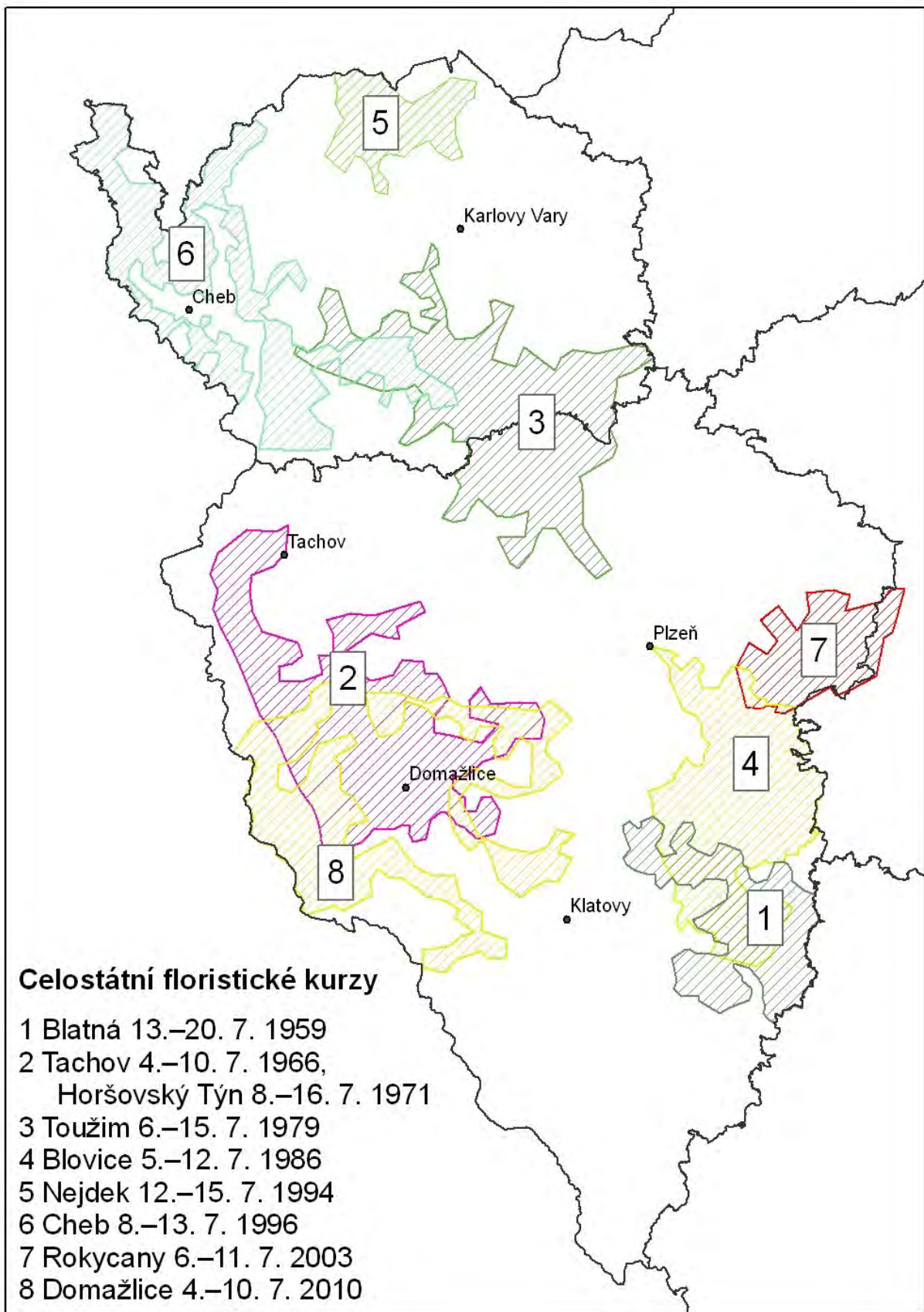
Proč se čísla uvedená v tabulce tolik liší? Některé herbáře jsou uspořádány systematicky podle druhů, jiné zůstaly alespoň částečně rozčleněny podle sběratelů či sběrných oblastí, a to především u historických herbářů. Jako jedna položka (evidenční číslo) může být pak veden velký herbářový balík jako celek. „Součtem“ jednotlivých herbářových listů a balíků o různém, někdy i neznámém počtu listů se celkový počet kusů sbírky stává poněkud přibližnou veličinou. V současné době jsou botanické sbírky zahrnuté do Centrální evidencie sbírek (CES). Údaje jsou veřejně přístupné na webové stránce <http://ces.mkcr.cz>, kde se můžete dovědět zajímavosti o zaměření či historii sbírky.

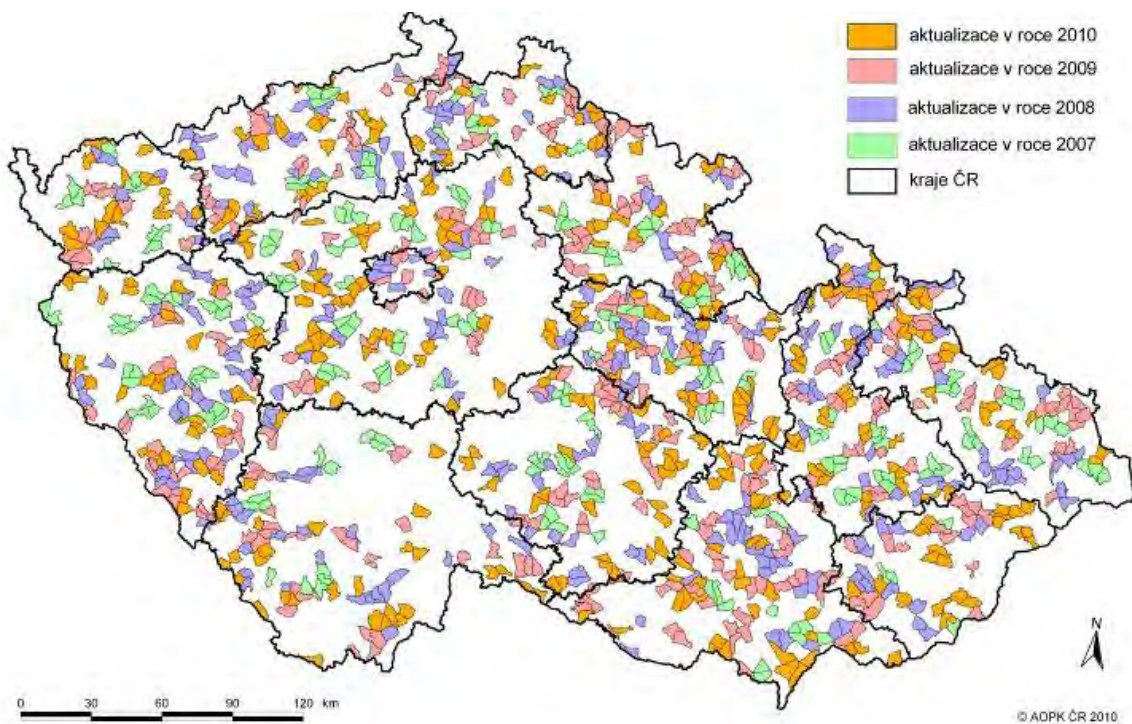
Obr. 1. Lokality prozkoumané při exkurzích Západočeské pobočky ČBS (ČSBS) v letech 1962–2012. Mapu v prostředí GIS vytvořila L. Pivoňková.

Obr. 2. Květeny a obsáhlejší floristické příspěvky (výběr) – symbolický zákres. Mapu v prostředí GIS vytvořila L. Pivoňková. Legenda v textu.

Obr. 3. Celostátní floristické kurzy konané v západních Čechách 1959–2010. Mapu v prostředí GIS vytvořila L. Pivoňková.

Obr. 4. Okrsky aktualizované v letech 2007 až 2010. (K článku V. Melichara).

Nedostatkem je však právě to, že uvedený počet evidovaných sbírkových předmětů často neodpovídá počtu jednotlivých herbářových listů, a navíc součet nezahrnuje sběry rozpracované. Počet položek uváděný v CES je tedy zpravidla nižší, než je skutečnost (viz tab. 2, např. muzea v Chebu či Tachově).

Ve většině muzeí probíhá digitalizace sbírek – jednak zápis herbářových položek do databází, jednak obrazová dokumentace. Můžeme se těšit na přehledné a otevřené informace. Avšak u rozsáhlých sbírek to potrvá ještě dlouho, např. botanická sbírka ZČM v Plzni je v databázi zhruba z 20 %. U menších sbírek nese technický pokrok již své ovoce: např. muzeum v Horažďovicích kompletně zpracovalo herbář Františka Celerina o 700 položkách.

2. Služby

Většina služeb poskytovaných muzejními botaniky souvisí se spravovanou sbírkou. Stav v západních Čechách shrnuje tab. 3. Služby, kterých se týká nějaké omezení, jsou uvedeny v závorce. Nejčastěji se jedná o sbírku spravovanou např. zoologem nebo o sbírku dočasně nedostupnou.

Tab. 3 Souhrn služeb botanického charakteru v muzeích západních Čech v r. 2012.

Služba poskytovaná plně +, s omezením (+).

	botanická sbírka	botanické služby	průzkum	výstavy	edice časopisu
Blovice	-	-	-	-	-
Domažlice	+	+	+	+	-
Františkovy Lázně	+	-	-	?	-
Horažďovice	+	(+)	-	-	-
Cheb	+	+	+	+	+
Karlovy Vary	+	(+)	-	+	-
Kašperské Hory	+	(+)	-	-	-
Klatovy	-	-	-	-	-
Mariánská Týnice	-	-	-	-	-
Mariánské Lázně	+	(+)	-	+	-
Plzeň	+	+	+	+	+
Přeštice	-	-	-	+	-
Rokycany	+	+	+	+	+
Sokolov	+	+	+	+	-
Strašice	+	(+)	-	-	-
Stříbro	+	-	-	?	-
Tachov	+	+	+	+	+

Herbáře jsou zpravidla přístupné k prezenčnímu studiu, ale jsou také zapůjčovány do různých institucí (včetně zahraničních) ke studiu či pro výstavní účely. Pro představu – za posledních 10 let zažily herbáře Západočeského muzea v Plzni 62 badatelských návštěv a 2500 položek bylo zapůjčeno do 12 institucí.

Často poskytovanou službou jsou odpovědi na dotazy badatelů i veřejnosti, včetně determinace zaslaných, donesených či fotografovaných přírodnin.

Mezi služby veřejnosti je třeba zařadit i činnost, která spolkne neuvěřitelné množství času, a přesto je kupodivu málokdy považována za službu – edice odborných časopisů. Muzejní botanik-redaktor totiž musí zvládnout většinou veškeré redakční

práce od korespondence s autory a recenzenty až po technickou redakci, a to nejen u článků botanických (tab. 4).

Tab. 4 Odborné časopisy s botanickou tematikou vydávané v západočeských muzeích.

Cheb	Sborník muzea Karlovarského kraje
Plzeň	Sborník Západočeského muzea v Plzni. Příroda
	Erica
	Calluna
Rokycany	Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, suppl. Příroda
Tachov	Sborník Muzea Českého lesa v Tachově

Do podobné kategorie služeb spadají i recenze článků pro odborné časopisy vydávané jinými institucemi, práce v redakčních radách odborných časopisů, psaní posudků na grantové projekty, tvorba odborných dokumentů (metodik výzkumů apod.).

Muzejní botanici se také podílejí na pořádání odborných konferencí a seminářů, ať již odborně nebo tvorbou zázemí.

3. Osvěta a výuka

Publikum, ke kterému se muzejní botanici obracejí, je velmi různorodé. Od naprostých laiků (někdy odmítajících přírodovědné vzdělání) či náhodných zbloudilců, přes amatérské přírodovědce až k odborníkům; od malých dětí přes školáky až k dospělým.

Jednou z možností je zařazení botaniky do stálé expozice (Tachov, nově připravovaná v Rokycanech), často jsou pořádány krátkodobé výstavy s náplní určitého zaměření. Takové výstavy jsou mnohdy putovní. Obdivuhodná je snaha malých muzeí, kde není žádný přírodovědec, a přesto se snaží botaniku do svých výstav zahrnovat ve spolupráci s profesionály v okolí (např. Přeštice – část jedné výstavy byla věnována botaniku Václavu Vackovi, část další výstavy flóry Úhlavy).

Přednášky a terénní exkurze jsou oblíbeným způsobem, jak šířit botaniku mezi veřejnost – ať už to jsou akce pro školáky či skauty, nebo otevřené akce propojující i více přírodovědných oborů (např. již tradiční chebské „Pojďte s námi do přírody“). Příležitostné akce, např. Muzejní noc, jsou další možností, jak oslovit i tu část veřejnosti, která by na ryze botanickou akci nepřišla.

Ani spolupráce se školami nezůstává stranou, muzejní botanici jsou mnohdy vedoucími, konzultanty či oponenty bakalářských a magisterských prací v botanických oborech, spolupracují při biologické olympiádě či středoškolské odborné činnosti.

Kromě přímého vystupování píšou muzejní botanici také popularizační články, brožury a knihy (např. v posledních letech BRABEC 2010, MATĚJKOVÁ et PECHÁČKOVÁ 2008, MIČHÁLEK 2010, MUDRA 2005, NESVADBOVÁ et PECHÁČKOVÁ 2008, PEKSA 2008, SVOBODA et PEKSA 2006).

4. Výzkum

Vlastní výzkum je nezbytný pro odbornou správu sbírek i kvalitní poskytování všech služeb.

Většinou vychází z průzkumů flóry a vegetace ve „spádové oblasti“ muzea (např. Chebsko, Sokolovsko, Krušné hory, Tachovsko, Český les, Domažlicko, Šumava, Plzeňsko), někdy díky spolupráci překročí hranice regionu (z Chebu na Kladensko či Džbán, z Plzně na Šumavu, Slovensko i do USA). Tento základní průzkum může vyústit v podrobnější studie, např. vzácných druhů (hořeček mnohotvarý český, švihlík krutiklas – J. Brabec), invazních druhů (J. Nesvadbová), památných stromů (J. Michálek), určitých typů vegetace (J. Sofron), lišejníků měděných hald a jejich fotobiontů (O. Peksa). Výsledky výzkumů nekončí „v šuplíku“, jsou publikovány nejen v regionálních, ale

i v celostátních časopisech. Většina muzejních botaniků spolupracuje s dalšími botanickými pracovišti, v oblasti výzkumu i ochrany přírody.

Kulaté výročí západočeské botaniky je dobrou příležitostí představit pestrou práci muzejních botaniků. V západních Čechách funguje síť pracovišť, která dokumentují současný stav flóry a vegetace a předávají své poznatky odborné i široké veřejnosti. Je důležité, že herbáře spravují znalci regionu, kteří dokážou lokalizovat i historické sběry a především jsou schopni posoudit význam sbírkových položek, jak starých, tak i těch nových. Propojení minulosti a současnosti v rukou odborníků-muzejních botaniků nese pevně základy pro budoucnost.

Děkuji všem, kdo věnovali čas mým všetečným dotazům a zaslali mi údaje o botanickém dění ve svém muzeu.

Literatura

- BRABEC J. [ed.] (2010): Přírodní fenomény a zajímavosti západních Čech. – 128 p., Mezi lesy, Prostiboř ve spolupráci s Muzeem Cheb, p. o. Karlovarského kraje.
- HRADÍLEK Z., LIZOŇ P. et TLUSTÁK V. (1992): Index herbariorum czechoslovacorum. – 74 p., Práce odboru přír. věd Vlastivědného muzea v Olomouci, 37, Olomouc.
- MATĚJKOVÁ I. et PECHÁČKOVÁ S. (2008): Cévnaté rostliny. – In: Dudák V. [ed.] Plzeňsko – příroda, historie, život. – Baset, Praha, p. 127–137.
- MICHÁLEK J. (2010): Památné stromy Plzeňského kraje. – 64 p., mapa, ed. Krajský úřad Plzeňského kraje, Plzeň.
- MUDRA P. (2005): Cévnaté rostliny. – In: Dudák V. [ed.] Český les – příroda, historie, život. – Baset, Praha, p. 141–153.
- NESVADBOVÁ J. et PECHÁČKOVÁ S. [eds] (2008): Historický atlas hub. Obrazy Františka Tytla. – Academia, Praha.
- PEKSA O. (2008): Lišejníky. – In: Dudák V. [ed.] Plzeňsko – příroda, historie, život. – Baset, Praha, p. 118–119.
- SVOBODA D. et PEKSA O. (2006): Lišejníky. – In: Dudák V. [ed.] Novohradské hory a novohradské podhůří – příroda, historie, život. – Baset, Praha, p. 151–156.
- UJČÍK J. et HOUFEK J. (1970): Index herbariorum czechoslovacorum. – 95 p., Metodický list, vydal Muzeologický kabinet při Národním muzeu v Praze.
- VOZÁROVÁ M. et SUTORÝ K. (2001): Index herbariorum Reipublicae bohemiae et Reipublicae slovacae. – Zprávy Čes. Bot. Společ., 36, Příloha 2001/1, Praha, 95 p.

Botanické zahrady a arboreta západních Čech

Václava Pešková

Botanická zahrada je odborné pracoviště se sbírkami živých rostlin, které slouží k prezentaci, výuce, výzkumu nebo zachování genofondu rostlin. Rostliny zde nemají funkci pouze okrasnou a nepěstují se za účelem zisku. Evidované sbírky spravují odborníci a musí být zajištěna jejich kontinuita. Takto zhruba definují botanickou zahradu stanovy Unie botanických zahrad ČR, ve které se do současné doby sdružuje 32 botanických zahrad a arboret.

V západních Čechách (Plzeňský a Karlovarský kraj) je 10 botanických zahrad a arboret.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně

Botanická zahrada v Plzni vznikla v roce 1961 na místě bývalé Kodetovy zahrady blízko přírodního divadla. Zasloužil se o to pan Miroslav Vaňousek, známý plzeňský botanik, terarista a cestovatel, který zahradu vedl až do roku 1982. Právě pan Vaňousek stál také při zrodu naší pobočky ČBS, v letech 1962–1965 byl jejím jednatelem, 1965–1971 byl místopředsedou a v letech 1962–1969 bylo sídlo pobočky v botanické zahradě.

Botanická zahrada se v roce 1981 spojila se sousední zoologickou zahradou v jeden celek, ale vzájemně se nijak neovliv-

ňovaly. Teprve se stavbou skleníku pro sbírky sukulentů jižní Afriky, Madagaskaru a Kanárských ostrovů se začala rozvíjet myšlenka uspořádat společné zoologicko-botanické expozice. V září roku 1993 byl skleník otevřen a návštěvníci tak mohli spatřit nový systém v uspořádání botanických sbírek, zcela odlišných od těch, které se dříve v botanických zahradách užívaly. Expozici tvoří nejen rostliny, ale i zástupci živočišné říše příslušných oblastí.

V současné době je celá zahrada o výměře 21 ha uspořádána biogeograficky do šesti oblastí. Rostliny jsou v rostlinných společenstvech a představují tak typické biotopy daných částí světa. Převažují zde expozice palearktické (Evropa, Asie) a nearktické oblasti (Severní Amerika), tedy míst s podobnými klimatickými podmínkami jako u nás. Etiopskou oblast představují sukulentní jediné expoziční skleníku a venkovní expozice horských rostlin jižní Afriky. Zbývající oblasti (australská, indomalajská a neotropická) jsou po botanické stránce zastoupeny už méně a jedná se často jen o sezónní expozice.

Na místě původní botanické zahrady je dnes rozsáhlá asijská zahrada, jejíž součástí je i japonská kamenná zahrada Šówa-en vytvořená panem Eišinem Haradou, předsedou Japonské zahradní asociace. Z původní zahrady byly zachovány významné dominanty bývalého arboreta.

Samozřejmě se věnujeme i tvorbě biotopů ČR – staršího data jsou váté písky, šumavské rašeliniště, nově založena je smilková louka, zcela nové jsou Křivoklátsko a Český Kras, dále připravujeme Pálavu, České středohoří a stepi jižní Moravy.

Zahrada je otevřena denně od 8 do 18 hodin, v zimním období do 17 hodin.

Arboretum Sofronka

Arboretum bylo založeno Ing. Karlem Kaňákem v roce 1956 jako pracoviště Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti a bylo zaměřené výhradně na pěstování a šlechtění biologických vlastností rodu *Pinus*. Nachází se na severním okraji Plzně, na okraji rozsáhlých lesních komplexů v rekreačním území boleveckých rybníků. Jeho rozloha je 22 ha. Název Sofronka nese podle jména nedaleko stojící hájovny, pojmenované po boleveckém hajném Václavu Sofronovi. Od roku 1965 je zde v provozu meteorologická stanice, r. 1969 začleněná do klimatologické sítě Českého hydrometeorologického ústavu.

Arboretum spadá od roku 2009 pod Správu veřejného statku města Plzně a v současné době jej vede syn Karla Kaňáka, Ing. Jan Kaňák. Z původních 68 druhů borovic je zde stále kultivováno 37 druhů, z toho 20 taxonů přežilo pouze v jednom nebo dvou exemplářích. K nejvýznamnějším sbírkám patří výsadby borovice lesní (*Pinus sylvestris*) z celého areálu jejího výskytu, borovice černé (*P. nigra*), borovice Banksovy (*P. banksiana*) a borovice pokroucené (*P. contorta*). Arboretum vede naučná stezka, která seznamuje návštěvníky s 20 druhy borovic a probíhá zde tzv. lesní pedagogika (environmentální vzdělávání dětí a mládeže). Jsou zde dva stálí pracovníci.

Otevírací doba je každý všední den od 8 do 16,30 hodin.

Luftova zahrada

Luftova zahrada je dvouhektarová zahrada v Plzni-Doudlevcích, která je umístěna nad řekou Radbuzou, za Tyršovým mostem nedaleko Památníku obětem zla. Nese status významného krajinného prvku a je součástí regionálního biokoridoru ÚSES.

Zahradu založili v letech 1886–1909 manželé Burgerovi. Součástí zahrady byly už tehdy rybníčky, které manželé využívali k chovu ryb; od toho pak užívané označení místa jako „Rybárna“. V roce 1912 vdova Burgerová odkázala zahradu svému synovci právníku Vilému Luftovi, který ji začal upravovat do podoby rezidenční zahrady. Chtěl zde postavit i vilu, ale na tu nikdy nedostal od stavebního úřadu povolení.

Po smrti Viléma Lufta zahradu od roku 1920 spravovala jeho žena Marie a jeho bratr Stanislav Luft začal využívat zahradní rybníky jako mezisklad ryb. Po válce chtěla Marie zahradu věnovat příbuzným, ale pod hrozbou vyvlastnění byla nakonec v roce 1959 donucena prodat ji státu. Ve vlastnictví státu začala zahrada pustnout. Dočasně ji využíval Dům dětí a mládeže pro pěstitelské účely, později pak Zahrádkářský svaz. Přesto nebyla původní koncepce zahrady zásadně porušena.

Od roku 1991 je Luftova zahrada v majetku města Plzně a od roku 1996 probíhá její postupná obnova. V květnu 2010 se poprvé otevřela široké veřejnosti a je volně přístupná každou první středu v měsíci.

Na zahradě se nacházejí dvě jezírka, řada vzácných a exotických dřevin (např. cypřišek Lawsonův či metasekvoje čínská), altánek a sochařská výzdoba od plzeňského sochaře Otokara Waltra. Vlhké prostředí zahrady dává vyniknout vlhkomilné vegetaci, vodním a obojživelným živočichům (např. užovka podplamatá), ptákům (ledňáček, volavka apod.) a savcům.

Památník obětem zla (Meditační zahrada)

Meditační zahrada se nachází v Plzni-Doudlevcích poblíž Luftovy zahrady. Autorem a duší celého projektu je Luboš Hruška, bývalý politický vězeň, odsouzený v padesátých letech k osmnácti letům vězení. V nejhorších věznicích té doby strávil 11 let. Když byl ve vězení pokřtěn, slíbil si, že pokud přežije a vrátí se domů, přebuduje ovocný sad na památník obětem zla. S realizací začal hned po propuštění v roce 1960. Pokácel ovocné stromy, upravil terén a při svém dělnickém zaměstnání dojížděl do Průhonic, kde se účastnil přednášek o zahradní architektuře. Na základě získaných znalostí začal realizovat parkovou úpravu zahrady založenou na vhodných barevných uskupeních jehličnanů a vodních a zelených ploch. Tím vznikla ojedinělá zahradní architektura ve stylu anglického parku se dvěma zahradními jezírky.

Součástí Památníku je také Křížová cesta, kterou vytvořil v letech 1986–91 akademický sochař Luboš Podrázský. Toto ojedinělé dílo je vytvořeno z hořického pískovce a zahrnuje 14 zastavení ve 12 sochách v životní velikosti. Náklady na materiál a dovoz soch hradil Luboš Hruška ze svého platu.

V letech 1993–1995 byla postavena kaple, která byla zasvěcena svatému Maximiliánu Kolbemu (polský kněz, který byl popraven v koncentračním táboře v Osvětimi, když vyměnil svůj život za život svého spoluvězně, otce několika dětí).

V roce 1995 Luboš Hruška předal dokončený areál Meditační zahrady do spoluvlastnictví biskupství plzeňského. Díky tomu dnes slouží kaple i celý areál všem občanům k církevním a kulturním účelům.

Zahrada je otevřena jen sezónně – zhruba od dubna do října každý den kromě pondělí a úterý od 10 do 17 hodin.

Americká zahrada

Národní přírodní památka Americká zahrada se nachází v lesním komplexu Žďár pod rozhlednou Bolfánek, zhruba 2 km od Chudenic v okrese Klatovy, a byla v roce 1969 Ministerstvem kultury vyhlášena chráněným územím. Jedná se o arboretum založené v roce 1828 hrabětem Eugenem Černínem, spoluzakladatelem Dendrologické společnosti v Průhonicích, jako školka okrasných dřevin pro zámecký park Lázeň. V letech 1841–1848 byla postupně budována jako sbírka cizokrajných, většinou severoamerických dřevin. Pod jménem Americká zahrada je arboretum známé od roku 1844 a díky své zachovalosti, stáří a některým zajímavým formám dřevin se jedná o jednu z nejvýznamnějších památek svého druhu u nás.

V současnosti je zde soustředěna sbírka čítající více než 200 druhů a kultivarů listnatých i jehličnatých dřevin evropského, asijského a severoamerického původu. V roce 1827 zde byla poprvé vysazena douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*). Do současnosti se zachoval exemplář vysazený v roce 1842, který patří mezi tři nejstarší douglasky v Evropě. Podle posled-

ního měření je jeho výška (navzdory zlomení špičky) cca 35 m, obvod kmene je více než 5 m. Dalším velice významným unikátem je stromový dřín květnatý (*Cornus florida*). Méně známý, ale o to významnější je jediný exemplář svého druhu ve střední Evropě liliovník tulipánokvětý celolistý (*Liriodendron tulipifera* subsp. *integrifolia*).

Dnes je arboretum v majetku Lesů České republiky a správu vykonává Správa CHKO Český les. Je volně přístupné veřejnosti celoročně.

Botanická zahrada při Střední zemědělské a potravinářské škole Klatovy

Botanickou zahradu založil dlouholetý člen naší pobočky a profesor pan Vladimír Čejka, který na škole vyučoval.

Je umístěna v jižní části školní zahrady a zaujímá plochu 50 x 20 m, která je rozdělena na tři části. Největší plochu zaplňuje 44 záhonových čtverců s průměrným osazením deseti rostlin. Další prostor vyplňují zástupci nahosemenných rostlin z čeledi tisovitých, borovicovitých a cypřišovitých, dále krytosemenné rostliny z čeledi břizovitých, jilmovitých, bukovitých. Třetí plocha dotváří estetický vzhled celé botanické zahrady. Zde se nacházejí okrasné keře a květiny (růže, hlohyně šarlátová, forsythie, mochna žlutá, dřišťál Thunbergův, kdoulevec japonský, svída bílá). Celkem se v botanické zahradě nachází 20 druhů kaprad'orostů, 15 zástupců nahosemenných rostlin a 450 druhů rostlin krytosemenných.

Záhonové čtverce jsou členěné podle jednotlivých systematických jednotek rostlinné říše. V botanické zahradě jsou pěstovány také rostliny, které nejsou ve volné přírodě k vidění. Je zde vybudováno i malé jezírko s vodními rostlinami.

V září 2010 se vybudovalo arboretum a doplnilo se zázemí pro výuku a odpočinek.

Zahrada je svojí strukturou a četností zástupců bylin a dřevin nezbytnou součástí výuky předmětu biologie a ekologie a je využívána pro výuku pěstování rostlin a předmětu praxe.

Pro veřejnost je otevřena.

Botanická zahrada Prášíly

Botanická zahrada v Prášílech je nejvýše položenou botanickou zahradou v Česku. Vznikla v roce 2005 a je proto považována za jednu z nejmladších botanických zahrad. Celá expozice botanické zahrady je venkovní a rozkládá se na ploše 1,5 hektaru v nadmořské výšce 875 m. Pěstuje se zde údajně okolo 5000 rostlinných druhů a odrůd z celého světa. Expozici rostlin doplňují výtvarná díla různých autorů.

Zahrada je otevřena od jara do podzimu denně od 8 do 18 hodin.

Botanická zahrada při Střední zemědělské škole Dalovice

Botanická zahrada byla založena v roce 1966 na ploše zhruba 800 m². Za zakladatele zahrady lze považovat Ing. Eduarda Kutschera, který na škole působil jako vychovatel a jehož koníčkem byla práce na zahradě. Celou zahradu navrhl a stal se i prvním zdejším zahradníkem. Hlavní sbírkovou část zahrady tvořily naše planě rostoucí byliny, rozsáhlá sbírka travin a byliny středomořské květeny.

V současné době se zde buduje sbírka luční květeny Karlovarského kraje. Zahrada dále nabízí kolekci asi 40 druhů běžných zemědělských plodin, kolekci léčivých rostlin, rozárium, vřesoviště a jezírko s vodními rostlinami. V dendrologické části zahrady je základní sortiment okrasných rostlin.

Botanická zahrada je doplněna panely a exponáty s ekovychovnou tematikou zaměřenou na meteorologii, morfologii a systematiku rostlin.

Zahrada je otevřena od dubna do září ve všední dny od 9 do 14 hodin.

Botanická zahrada Bečov nad Teplou

Bečovská botanická zahrada označovaná také jako Beaufortská

alpinum byla založena v letech 1918–1935 za posledního majitele panství Jindřicha z Beaufort-Spontin a jeho ženy Marie. Nacházela se mimo vlastní areál zámku, naproti nádraží přes řeku Teplou. Expozice na ploše 9 ha byly tehdy věnovány kolekcím rostlin různých světadílů. Samozřejmě byly cesty a prvky drobné zahradní architektury jako odpočívadla, altány a vyhlídky. V roce 1931 již v zahradě rostlo 321 rostlinných rodů v 1005 druzích většinou po 3 exemplářích. Ve stejném roce pak vznikla ještě část zvaná „alpská louka“, kde bylo vysázeno dalších téměř 300 druhů. Započato bylo i s výsadbou mokřadních rostlin. V té době mělo alpinum co do velikosti a rozmanitosti předčít i slavné alpinum v Průhoncích.

Od 2. světové války do roku 2005 byla zahrada téměř bez jakékoliv údržby. Do obnovy zahrady se nyní zapojila Základní organizace ČSOP Berkut. Byl proveden dendrologický průzkum a byly uskutečněny probírky náletových dřevin. V areálu zahrady se dodnes zachovala řada cenných vzrostlých jehličnanů – jedlí, jedlovců, douglasek i smrků. Z listnatých dřevin za zmínku stojí zmarličník japonský (*Cercidiphyllum japonicum*), korkovník amurský (*Phellodendron amurense*) či klokoč zpeřený (*Staphylea pinnata*). Z původního bohatství bylin se zachovalo minimum.

Dosud byly obnoveny cesty, stezky a pěšiny pro návštěvníky v celkové délce přes 2 km, sbírková oddělení a výsadbová místa pro kolekce rostlin v rozsahu přes 1 ha, instalovány lavičky, umělecky ztvárněné prvky, informační systém, byl zrekonstruován srub, vybudovány 4 vyhlídky s posezením, odpočinkový altán s výukovým zázemím, oplocena nejcennější část Bečovské botanické zahrady, zřízeny chemické toalety, instalovány odpadkové koše a místa na třídění odpadů, kompostér i obnoveny vodní prvky včetně Korunního rybníka a Mariiny studánky. Udržován je genofondový sad starých krajových odrůd ovoce.

Letos na podzim by mělo být vysazeno 2500 ks trvalek a skalniček, 100 ks popínavých rostlin, 1100 ks jehličnatých a listnatých keřů a 70 ks stromů. Do konce listopadu pak bude vybudována elektrická přípojka, která obnovu zahrady a především její využití posune ještě dále.

Zahrada je otevřena celoročně od 8 do 19 hodin, zhruba 4x do roka se pořádají komentované prohlídky.

Arboretum a botanická zahrada Horní Hrad

Zahrada se nachází asi 20 km od Karlových Varů. Byla založena v roce 1971 Ing. Jaroslavem Hejtíkem. Zahrada nabízí k vidění řadu rostlin v nezvyklém prostředí, zdejší endemity i mnoho u nás unikátních druhů. K mimořádným patří rovněž sbírka více než 40 druhů javorů. Na ploše 1,9 ha je možno najít listnaté dřeviny (cca 350 taxonů vč. kultivarů), jehličnaté dřeviny (cca 150 taxonů vč. kultivarů), dřeviny východní Asie (Japonsko, Čína, Korea) a severní Ameriky, trvalky tradiční i méně známé, skalničky a léčivé rostliny. Zahrada je rovněž genofondovou plochou ohrožené květeny dosud nevyhlášené CHKO Střední Poohří.

Použitá literatura

CHYTRÁ M., HANZELKA P. et KACEROVSKÝ R. (2010):

Botanické zahrady a arboreta. – 408 p., Academia, Praha.

Webové portály příslušných zahrad

Informační systémy v zahradách

Praktická ochrana botanicky zajímavých lokalit aneb botanická data a jejich využívání v rozhodovací praxi v péči o území

Miroslav Trégler

1. Z pohledu orgánu ochrany přírody na obci s rozšířenou působností (ORP)

Pro ilustraci způsobů získávání a využívání botanických dat

v činnosti orgánu ochrany v době po reformě veřejné správy asi nejlépe poslouží konkrétní případ městského úřadu, jehož jsem pracovníkem, tj. Městský úřad Mariánské Lázně, odbor životního prostředí.

Když jsme k 1. 1. 2003 převzali po zaniklém okresním úřadu v Chebu (OkÚ) obecnou ochranu přírody, tedy vlastně ochranu krajiny mimo zvláště chráněná území i druhy, měli jsme mlhavé cíle cosi konat proti zanikání cenných biotopů. I proto jsme prosazovali do výdajů v rozpočtu města pro rok 2003 prostředky na údržbu památných stromů (PS), významných krajinných prvků (VKP) a prvků územního systému ekologické stability (ÚSES). Podařilo se nám tehdy takto získat několik desítek tisíc korun.

Takže měli jsme určité kompetence, měli jsme i nějaké finanční prostředky, ale kde začít? Něco podobného naši předchůdci na OkÚ nezajišťovali, nebylo na co navázat. Bylo však možno se inspirovat údržbou některých maloplošných zvláště chráněných území v okolí. Místa, kam jsme první managementy směřovali, byly lokality, o jejichž kvalitě nebylo pochyb. Samozřejmě první zásahy měly spíše charakter opatření sanačních než čistě údržbových. Uvedu to na příkladu bývalé přechodně chráněné plochy (dnes VKP) U Kamence – šlo nejprve o ostrůvkovité kosení mokřinných partií s výskytem upolínů, vemeníků, prstnatce májového, suchopýru širolistého aj., vyřezání smrků v biotopech odpovídajících podhorským smilkovým trávníkům s úžasnou populací prhy chlumní a např. s výskytem kociánku dvoudomého. K další specializaci i plošnému růstu managementu došlo až poté, co byla pro lokalitu zpracována inventarizace vegetace a květeny s důrazem na druhy ohrožené a popisující stav biotopu. Způsob, jakým čerpat dotační prostředky z Programu péče o krajinu (PPK), jsme tehdy převzali od kolegů z Ostrova nad Ohří. Žadatelem o dotace je město na základě plné moci od vlastníků pozemků (v případně státního majetku správců).

Podařilo se nám tak nastartovat péči o některá území, došlo ke zvýšení podílů města na dotaci a tedy i celkových prostředků na managementy. Mohli jsme tedy začít se zásahy i v dalších plochách. Otázka „které plochy by to měly být“ byla, je a bude stále aktuální – v dobách dostatku finančních prostředků, ale zejména v dobách jejich nedostatku, jež možná opět nadchází. Stejně jako se krajina vyvíjí a mění, stejně tak se vyvíjejí a mění názory na její ochranu. K předvýběru ploch je nutná základní znalost krajiny (to by měl udělat každý, kdo nese z titulu své funkce a profese za stav krajiny nějakou zodpovědnost), k výběru pak detailnější průzkum předvýbraných lokalit. Spolupráce s botaniky se v tomto bodě stává nevyhnutelnou a určující. Povětšinou nenaplňným ideálem je kooperace s ostatními odborníky, zejména entomology a ornitology a to dříve, než se poprvé sekne či řízne.

Dnes již mohu prozradit, že mnoho cenných údajů jsem získal od lidí, kteří mapovali nebo zajišťovali biotopové mapování NATURA 2000, a to ještě v době, kdy nebyla data oficiálně zpřístupněna (viz nálezové databáze aj.). Vše se dělo na bázi vzájemné důvěry a k prospěchu věci, tedy ochrany přírody. I díky tomu byl OŽP MěÚ Mariánské Lázně schopen zajistit v průběhu let 2003–2011 údržbu celkem 33 lokalit (ročně průměrně 15 lokalit), z toho v 30 případech šlo primárně o managementy botanické. Důvodem této nerovnováhy je zejména absence dostatku recentních údajů o fauně území. Situace v tomto směru se zlepšila po vzniku územního pracoviště AOPK v Karlových Varech a dále s příchodem zoologa do Městského muzea Mariánské Lázně.

Z pohledu vegetace je většina managementů zaměřena na údržbu zanikajících a při neúdržbě degradujících biotopů, jako jsou především nevápnitá mechová slatiniště, kvalitní přechodová rašeliniště či zbytky květnatých pchačových luk. Z druhů, jež by měly z těchto zásahů profitovat (minimálně stabilizací velikosti populace a její vitalitou), uvedu např. tolíji bahenní, tučnici

obecnou, suchopýr široolistý, prstnatec májový pravý či krušík bahenní. Dalším typem vegetace, do nichž jsou managementy směřovány, jsou zbytky podhorských smilkových trávníků s druhy jako jsou kocianek dvoudomý, lněnka pyrenejská, vítod douškolistý, vemeník dvoulístý, prha chlumní. V případě prhy chlumní můžeme konstatovat, že máme zodpovědnost za zachování největší její populace v Českém lese (VKP U Kamence).

Vedle databází cenných a ohrožených druhů jsou pro praktickou ochranu přírody nezbytné databáze některých invazních druhů. Tyto druhy nelze v krajině ignorovat (jak se bohužel často děje), protože vstupují razantně do biotopů a mění negativně jejich vegetační kvalitu – opačný případ mi není znám. Z pohledu entomologů to třeba může vyznít jinak (opět jsme se dostali k nutnosti kooperace, aby výsledný zásah nevedl k jednostranné preferenci některé skupiny vzácných organismů na úkor skupiny jiné). Je velice důležité databáze prostřednictvím opakovaného mapování v terénu pravidelně aktualizovat. To nám vykreslí mj. ohniska a směry šíření a velice pomůže k optimalizaci zásahů (jde o finančně náročná opatření). Právě MěÚ Mariánské Lázně je nositelem pilotního projektu na plošnou likvidaci bolševníku velkolepého v Karlovarském kraji, a to v povodí Kosího potoka a na Trisekersku v rámci obvodu ORP.

Problém těchto databází je nahodilost (místní i druhová) sběru dat, tj. není jimi systematicky pokryto území, data jsou různě aktuální a nedosahují úrovně inventarizací. Z pohledu administrativní praxe jsou pomocnou rukou při vyjadřování se „od stolu“ a pro první seznámení se s kvalitami nějakého území. Pro svoji neúplnost nemohou plnit funkci podkladu pro řádné stanovení managementu. Je proto nezbytné pro nejcennější území nechat postupně zpracovat a případně aktualizovat botanické (a jiné) inventarizace. Pro stanovení vhodných managementů jsou důležité vegetační mapy a znalost aktuálně přítomných cenných druhů v jednotlivých plochách. Botanické managementy se pak odvíjí od životních potřeb jednotlivých druhů (zejména stav typického stanoviště, způsoby rozmnožování, fenologické cykly).

Závěr

Po prvním desetiletí činnosti musí být – v kladném případě – znát posun od nahodilého výběru managementových ploch k výběru systematickému, založenému na zmapování hodnot území (vegetace, květena, významné druhy fauny). Orgán ochrany přírody by tak měl zajišťovanou péčí pokrýt biologicky nejcennější a nejpotřebnější lokality v rámci své územní působnosti, snažit se o zachování podmínek pro přežití nejcennějších druhů a to v rámci možností garantovat státu (veřejnosti). Zejména v tom by se měla činnost správního úřadu lišit od činnosti zájmových sdružení. Nepochopitelný je přístup některých kolegů, kteří se nesnaží využít nabízených možností pro zlepšení stavu cenných biotopů a druhů a rezignují na praktickou ochranu přírody ve svém správním obvodu.

2. Z pohledu člena občanského sdružení

Hlavní náplň činnosti každého občanského sdružení předurčují schopnosti a zájmy jeho jednotlivých členů. V případě Základní organizace Českého svazu ochrany přírody Planá – již jsme s Petrem Mudrou zakládajícími členy – jsou stěžejní náplní managementy či průzkumy botanické. V ideálním případě tak lze vytvořit jakýsi řetězec od teoretické odborné činnosti v území (botanická inventarizace), přes návod k údržbě (plán péče) až k vlastní realizaci opatření (kosení, hrabání, likvidace neofyt, malování hraničního značení, ...). V praxi naši ZO jsme tento řetězec před časem vytvořili pro PR Pod Volfštejnem.

Jakým způsobem si občanská sdružení zpravidla vybírají zájmové lokality? Jde především o přírodně zajímavá místa za

humny, místa blízka, místa, kam se často chodí. Výběr je řízen často citem, vztahem ke konkrétní lokalitě a možnostmi pro ni něco udělat. Kdybych to měl konkretizovat na příkladu naší ZO, bylo od počátku zřejmé (přesně z důvodů výše uvedených), že zájmovou lokalitou bude Vlčí hora a zdejší botanická naleziště. Od počátku naší činnosti také „zahradníčíme“ na plavuňových nalezištích v oblasti Dyleně v Českém lese, zejména se snažíme udržet nevelkou populaci zranitelné plavuňky zaplavované. Právě případ plavuňky zaplavované je příkladem schopnosti občanských sdružení řešit drobné, leč pro květenu regionu významné managementy, a to i bez primárního směřování úřadem.

Závěr

Občanská sdružení nezodpovídají státu (veřejnosti) za ochranu přírody v daném území a při výběru činností nemají profesionální povinnost systematicky pokrýt nejcennější lokality. Na druhé straně často disponují lidmi s dobrou znalostí místní květeny a vnímají citlivěji potřeby zájmových území. Jsou tedy ideální silou pro realizaci drobnějších, avšak detailnějších a stále více potřebných managementů, případně pro komplexní péči o menší území (inventarizace, plán péče, vlastní zásah). Zájem lidí a láska ke konkrétnímu koutu přírody je stále (a věřím, že tak tomu bude vždy) silnější zárukou kvalitního provádění managementu než finanční odměna.

3. Shrnutí z pohledu kvality provádění managementů, tedy zásadního aspektu aktivní ochrany botanických lokalit

Shrnu-li zkušenosti úředníka veřejné správy a člena občanského sdružení v ochraně přírody z hlediska kvality provádění botanických managementů, docházím k závěru, že:

a) větší firmy (pro něž jsou tyto činnosti někde na okraji zájmu) zpravidla provádějí managementy více „zemědělským způsobem“ (tj. co nejrychleji pokosit a shrábnout co největší plochu; necítí např. potřebu dokosit lem, kvalitně odklidit veškerou pokosenou hmotu; neznalost druhů a zvolená technologie nevedou k ponechávání ještě kvetoucích či odkvétajících cenných druhů rostlin), činnosti jsou prováděny většinou botanicky negramotnými pracovníky;

b) občanská sdružení, jejichž členové mají dobrou znalost místní přírody, zpravidla provádějí managementy více citlivěji „zahradnickým způsobem“, tj. detailněji, ponechají nekosené ostrůvky s cennými druhy, mohou díky blízkosti ploch od svého bydliště provádět práce postupně, po částech, v nejvhodnějším termínu atd. Práce jsou často prováděny profesionálními či amatérskými botaniky, tedy botanicky gramotnými lidmi.

Z toho je zřejmé, že pokud chci zajistit v detailech správný management pro populace zvláště cenných druhů rostlin (některé orchideje, hořečky, drobné kapradiny...), musím buď vybrat k jeho provádění osoby botanicky gramotné, nebo jasně nastavit pravidla a jejich dodržování častěji kontrolovat a usměrňovat. To první je jednodušší a v konečném efektu nejspíše i lacinější, bohužel ve větší míře asi nereálné.

Proč je současná praxe často jiná? Nedostatek prostředků ve veřejných rozpočtech vede k nutnosti čerpat dotace a vypisovat pro realizace dotovaných činností klasická výběrová řízení, čímž získávají navrch osoby typu větších firem (cenově a administrativně přízpůsobivější, schopné udělat více zakázek najednou). Občanská sdružení, jež po léta o některá území pečovala, tak vypadnou ze hry a s nimi i detailní managementy prováděné „zahradnickým způsobem“. To lze považovat za negativní trend, ale jde v mnoha případech opravdu o jediný způsob, jak management finančně zajistit. Na druhé straně lze doufat, že i původně jinak zaměřené firmy získají několikaleťtými realizacemi určité zkušenosti a větší cit pro konkrétní lokalitu a konkrétní provádění zásahů.

Botanické průzkumy jako podklad pro posuzování záměrů

Ondřej Bílek

Botanické průzkumy bývají součástí různých dokumentací a hodnocení plánovaných změn využití území, staveb či jiných záměrů z hlediska vlivů na přírodu. Jde buď o tzv. biologická a „naturová“ hodnocení, nebo o dokumenty z procesu posuzování vlivů na životní prostředí (EIA); v praxi se někdy uvedené spisy shrnují pod pojem „ekologická hodnocení“ (termín z § 67 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, dále ZOPK). Tato hodnocení slouží k získání základní informace o stavu dotčeného území a k posouzení možných důsledků a tedy i vhodnosti či přípustnosti realizace uvažovaného záměru.

Průzkumy pro ekologická hodnocení mohou být podle podrobnosti zpracování cenným a poměrně spolehlivým zdrojem informací. Pořizována jsou na náklady investora v případech stanovených právními předpisy a jsou dostupná v první řadě státní správě v oblasti životního prostředí (především orgánům ochrany přírody). Botanické průzkumy jsou sice jen jednou ze součástí těchto dokumentů, zpravidla však nejdůležitější zpracovanou a podchycenou v naprosté většině hodnocení. Výjimkami mohou samozřejmě být speciální případy – např. naturové hodnocení vlivů vodní či větrné elektrárny na předměty ochrany ptáčích oblastí (tetřivky obecné) či některých evropsky významných lokalit (např. vranka obecná). Je ale běžné, že i v takovýchto případech se provádí alespoň základní popis flóry a vegetace s ohledem na ekologické nároky předmětu ochrany – např. potravní biotopy tetřivků.

U takto získaných dat je důležité, že přes jejich „komerční“ původ jde o údaje garantované odborně zaměřenými subjekty (autorizované osoby) a v případě zájmu obecně dostupné. Podstatná část jich je orgány veřejné správy zveřejňována na internetu, v současné době už je běžné i vkládání aspoň nejvýznamnějších údajů z těchto hodnocení do Náleзовé databáze ochrany přírody vedené AOPK ČR (NDOP). Nabízí se tak otázka, zda a jak je možné tyto průzkumy dále využít, případně jaká jsou omezení takového využití. Ve svém příspěvku se pokusím přiblížit předmět a rozsah takových průzkumů, vysvětlit rozdíly mezi zmíněnými typy ekologických hodnocení a uvést příklady konkrétních projektů z praxe.

Posuzování vlivů na životní prostředí (EIA/SEA)

Nejběžnějším typem ekologického hodnocení jsou dokumenty vznikající v rámci procesu posuzování vlivů na životní prostředí podle zákona 100/2001 Sb. (ZPV), v platném znění – tzv. EIA (Environmental Impact Assessment). Jde o dokumenty obecnější povahy, hodnotící vlivy konkrétního záměru (výstavba silnice, průmyslové haly, parkoviště atd.) na různé složky prostředí (půdu, vodu, ovzduší, ale i přírodu a krajinu). V kapitolách popisujících současný stav řešené lokality proto bývá uveden i popis rostlinstva. Mnoho záměrů je ovšem umístěno v územích málo přírodovědecky zajímavých („brown-fields“, rozvojové zóny na orné půdě, úhory, intenzifikované louky atd.), kde většinou stačí jen orientační popis flóry a vegetace (ruderalní společenstva a jejich dominanty). Jsou ale běžné i záměry zasahující do různých sukcesních ploch a lokalit s druhově pestřejšími porosty s vyšší biodiverzitou (nivy vodotečí, meze apod.). Zde už většinou nastupují cílené odborné průzkumy, přičemž (geo)botanickou charakteristiku lze považovat za prvotní indikaci možných střetů s ochranou přírody. Do biologicky nadprůměrně cenných lokalit obvykle zasahují jen specifické typy záměrů, spojené např. s těžbou surovin (vymezení dobývacího prostoru), vodním hospodářstvím (vodní nádrže) nebo návrhy „rekreační infrastruktury“ (rekreační areály, lanovky a sjezdovky apod.).

Z hlediska využití dat je výhodou procesu EIA, že všechny záměry podléhající ze zákona posuzování či tzv. zjišťovacímu řízení jsou zveřejněny v Informačním systému EIA na stránkách CENIA (http://portal.cenia.cz/eiasea/view/eia100_cr) a údaje tedy jsou snadno dohledatelné. (Pozn.: Pokud nejsou botanické či jiné průzkumy zpracovány přímo v textové části příslušného dokumentu – jsou pouze volnými přílohami, což je běžné, jsou-li průzkumy pro autora EIA zpracovány pouze jako subdodávka –, nemusí být vždy na internetu zveřejněny; měly by nicméně být dostupné k nahlédnutí alespoň na příslušném krajském úřadě, případně MŽP.) Nevýhodou průzkumů prováděných výlučně pro potřeby EIA může v praxi být nevhodný sezónní aspekt (často mimo vegetační optimum) či malá podrobnost (nejde o detailní inventarizaci, ale o získání základní představy o stavu dotčené lokality). I jen základní průzkum ale bývá zaměřený na výskyt zvláště chráněných druhů (indikace biologických hodnot lokality, ovlivnění následného povolování – nutnost dalších řízení, výjimky atd.). V ochranářsky cenných územích, a zvláště u problematictějších záměrů, by měl průzkum pokrývat podstatnou část vegetační sezóny. Jinak investor riskuje různé připomínky a nesouhlasná vyjádření ke zveřejněnému oznámení či dokumentaci a může být nařízeno dopracování dokumentace, čímž dochází k prodlužování a prodražování procesu.

Z hlediska výpovědní hodnoty průzkumů pro EIA je značně omezující fakt, že po proběhnutí posouzení zpravidla následují povolovací řízení a na popsání lokalitě dojde k výstavbě nebo jiným nevratným změnám vegetace. Z tohoto pohledu lze data z EIA využít spíše jako již víceméně „historické“ informace o výskytu některých druhů.

Podle ZPV se hodnotí také koncepce a strategie (tzv. SEA – Strategic Environmental Assessment). Nejčastěji posuzovanými koncepcemi jsou územní plány (ÚP) či jejich změny. Botanické průzkumy jsou v SEA výjimečné (jen někdy např. některé návrhové lokality ÚP) a hodnocení SEA tak nejsou jako zdroj botanických údajů prakticky použitelná.

„Naturové“ hodnocení

V informačním systému EIA jsou aktuálně zveřejňována i tzv. „naturová hodnocení“, což je specifický případ posuzování záměrů nebo koncepcí, které mohou podle názoru orgánu ochrany přírody ovlivňovat lokality soustavy Natura 2000. Právním základem je § 45i zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (ZOPK). Soustavu Natura 2000 tvoří vyhlášené evropsky významné lokality (EVL) a ptačí oblasti. Samozřejmě těžko čekat botanické studie v případě, že dotčená může být jen ptačí oblast nebo EVL, kde jsou předmětem ochrany čolci, vydra nebo rys ostrovid. Nicméně v EVL s výskytem evropských typů přírodních stanovišť (tzv. habitatů), rostlinných druhů (v západních Čechách hořeček český, rožec kuříčkolistý či mech srpnatka fermežová) nebo i živočišných druhů závislých na rostlinstvu (např. modrásci) by botanika měla být zpracována vcelku kvalitně (základní požadavek pro správné vyhodnocení vlivů). V tomto případě metodika hodnocení (na rozdíl od EIA) výslovně požaduje průzkum v době vegetačního optima daného typu vegetace.

Naturové hodnocení se provádí pouze pro záměry, u nichž vzhledem k poloze v EVL nebo ptačí oblasti hrozí nějaké střety s předměty ochrany. Okruh typů záměrů podléhajících posouzení je tedy sice poněkud rozšířen oproti EIA (v podstatě cokoliv, co může ovlivnit předmět ochrany – mohou být posuzovány i např. malé vodní elektrárny, drobné stavby či vodní nádrže), je ale vázaný pouze na „naturová“ území, pokrývající jen asi 14 % území ČR. Tyto lokality navíc už bývají z botanického hlediska většinou nadprůměrně prozkoumané, takže případné využití těchto hodnocení jako zdroje botanických údajů není tak zásadní.

Biologické hodnocení podle § 67 ZOPK

Nejpodrobnější botanické průzkumy lze proto oprávněně očekávat v tzv. biologických hodnoceních. Biologickým hodnocením se podle § 67 ZOPK myslí „přírodovědné průzkumy dotčených pozemků (v rámci výstavby nebo jiného užívání krajiny) a písemné vyhodnocení vlivu zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy“. Toto hodnocení může nařídít orgán ochrany přírody v případě, že by se uvažovaný zásah mohl dotknout zájmů chráněných dle ZOPK, resp. podle jeho části druhé (obecná ochrana přírody a krajiny – ÚSES, VKP), třetí (zvláště chráněná území) a páté (památné stromy a zvláště chráněné druhy). Kompletní biologické hodnocení by podle metodických návodů mělo zahrnovat podrobné celosezónní průzkumy a vzhledem k požadované odbornosti průzkumů i vyhodnocení jej lze považovat za nejspolehlivější zdroj přírodovědných (tedy i botanických) informací.

Biologické hodnocení se obecně týká nejen chráněných nebo jinak významných druhů (např. taxonů červeného seznamu). Je však logické, že výskyt a případné ovlivnění zvláště chráněných druhů je nejsilnějším argumentem při posuzování projektů. V praxi je poměrně běžné, že původní záměr je podle výsledků průzkumů upřesněn nebo upraven tak, aby byly minimalizovány případné negativní vlivy právě na chráněné druhy. Aspektem, který je dobré při hodnoceních nepodcenit, jsou ale i invazní taxony (např. *Reynoutria* spp.). U některých záměrů je potřeba vyřešit vhodné nakládání s výkopovými zeminami, aby nedocházelo k jejich šíření do okolí.

Protože není výjimkou, že pro některé druhy či skupiny organismů mohou být likvidační i obecně přírodě prospěšné zásahy, je vždy nutno porovnávat přínosy s možnými negativy, a právě výskyt vzácnějších druhů může být rozhodujícím aspektem. Biologické hodnocení je tak někdy požadováno i pro některé „revitalizační“ projekty v různě narušených územích. Typickým příkladem jsou záměry na obnovu v minulosti napřimovaných koryt vodních toků, malé vodní nádrže (rybníky a tůně) na zanedbaných podmáčených loukách apod. Častější je ale péče jen hodnocení záměrů, které nespádají do režimu EIA, ale přímo se dotýkají lokalit zvýšené přírodovědné hodnoty (malé vodní elektrárny, protipovodňové stavby, odstraňování sedimentů z toků a nádrží). Nežádá se jedná o projekty požadující podporu z různých dotačních titulů. V takových případech slouží biologické průzkumy často pro výběr nejvhodnější varianty či míst, kde bude mít záměr nejpříznivější efekty.

Příklady průzkumů, na nichž se podílela společnost GeoVision, s výběrem nejzajímavějších botanických nálezů:

Sportovní areál Špičák (Šumava, Železná Ruda): několik záměrů – bikepark, lanovky, sjezdovky – *Soldanella montana*, *Arnica montana*, *Huperzia selago*, *Willemetia stipitata*, *Dactylorhiza fuchsii*, *D. majalis*, *Pinguicula vulgaris*, *Diphysastrum alpinum*, *D. issleri*, *Drosera rotundifolia*, *Pedicularis sylvatica*.

Rozšíření skládky Rokycany-Němčičky: *Dactylorhiza fuchsii*, *Iris sibirica*, *Trollius altissimus*, *Platanthera bifolia*.

Vodní nádrž Mostišť (okr. Rokycany): *Trollius altissimus*, *Meyanthes trifoliata*, *Dactylorhiza majalis* (nepotvrzen).

Územní plány, rekreační a ubytovací kapacity na Šumavě (Srní, Dolní a Horní Vltavice, Hruštica): chráněné druhy lze najít prakticky všude – *Lilium bulbiferum*, *Dactylorhiza majalis*, *Aconitum callibotryon*, *Platanthera* spp.

Územní plány, rekreační kapacity v Krkonoších – Pec p. Sněžkou, Harrachov, Špindlerův Mlýn: *Gentiana asclepiadea*, *Campanula bohemica*, *Gymnadenia conopsea*, *Dactylorhiza fuchsii*.

ÚP Telnice (Krušné hory): *Meum athamanticum*, *Dianthus sylvaticus*, *Lilium bulbiferum*, *Arnica montana*.

Obnova těžby kaolínu na ložisku Únanov (okr. Znojmo): *Epiactis palustris*, *Equisetum variegatum*.

Revitalizace v PR V bahnech (okr. Rakovník): *Drosera rotundifolia*, *Pinguicula vulgaris*.

Čerpací stanice Jáchymov (Boží Dar, Krušné hory): *Arnica montana* aj.

ÚP Svatý Jan pod Skalou (SEA/Natura 2000 pro ÚP): *Pulsatilla pratensis*.

Optimalizace vodního režimu – rybník Hvízdalka (Spálené Poříčí) a Zkapacitnění koryta Klabavy (Rokycany): *Reynoutria japonica* (riziko šíření v důsledku zemních prací v nivě).

Aktuální botanické databáze a projekty Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky

Vladimír Melichar

Úvod

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR) i po rozsáhlé restrukturalizaci v posledních letech zůstává jedinou resortní odbornou organizací s celorepublikovou působností v ochraně přírody a krajiny. V souladu se svým statutem je zodpovědná za systematický sběr a publikaci dat o druzích a biotopech. Tento úkol je v současnosti silně provázán se sledováním stavu evropsky významných druhů a biotopů, které se provádí za účelem pravidelného šestiletého reportingu dle článku 17 směrnice 92/43/EHS.

Přestože lze pochybovat o smysluplnosti a potřebnosti některých požadavků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii, reporting o stavu přírodních stanovišť a druhů k takovým požadavkům nepatří. Reporting totiž poskytuje hlavní zpětnou vazbu k posouzení úspěšnosti ochrany a péče o evropsky významné druhy a o přírodní stanoviště v rámci soustavy Natura 2000. Díky této povinnosti je financován standardizovaný sběr dat o vybraných druzích a biotopech, který přináší aktuální poznatky o flóře a vegetace České republiky.

Aktualizace vrstvy mapování biotopů

Původním účelem celoplošného mapování přírodních biotopů, které probíhalo v letech 2000–2004, bylo získání podkladů k odbornému vymezení evropsky významných lokalit k ochraně přírodních stanovišť v rámci soustavy Natura 2000. Po dokončení vrstvy mapování biotopů nastala potřeba její trvalé aktualizace. Cílem aktualizace je jednak sledování stavu přírodních stanovišť (především změny jejich plošného rozšíření) a jednak sběr podkladů pro doplňování evropsky významných lokalit pro nedostatečně zastoupené typy. Vedlejším výsledkem mapování je sběr floristických dat o druzích bez ohledu na jejich vzácnost nebo rozšíření.

Aktualizace se provádí podle jednotné metodiky (LUSTYK et GUTH 2012) ve dvanáctiletých cyklech. Mapování po proškolení provádějí botanicky a fytoecologicky erudovaní mapovatelé. Patří mezi ně regionální botanici AOPK ČR a externí dodavatelé, kteří mapují na základě výběrových řízení na jednotlivé zakázky. Celé území České republiky je rozděleno do okrsků s pevnou hranicí a každý rok jsou naplánovány práce v 1/12 z nich (obr. 4). Postup aktualizace spočívá v návštěvě všech již dříve vymapovaných segmentů přírodních stanovišť, úpravě jejich hranice podle aktuální situace a sepsání rostlin (cévnaté rostliny, mechorosty i lišejníky), které se zde vyskytují. Pro každý segment jsou též zaznamenány kvalitativní charakteristiky (reprezentativnost, struktura, management) a míra, příp. příčiny degradace. Floristická data jsou sebrána tak, aby bylo možné následně vyhodnocovat změny v zastoupení typických druhů na úrovni přírodních stanovišť (tzv. diagnostické a bazální taxony). Základními etalony pro určení typu přírodního stanoviště a jeho charakteristik jsou Katalog biotopů 1. a 2. vyd. (CHYTRÝ et al. 2000, 2010) a Příručka hodnocení biotopů (FILIPPOV et al. 2011).

Data z aktualizací jsou ukládána pomocí webového rozhraní (mbr.nature.cz) do datového skladu AOPK. V současné době jsou přírodní stanoviště zjištěna v 1 154 606 segmentech na 16,4 % plochy České republiky (portal.nature.cz). Floristická data z aktualizací jsou navíc minimálně 1 x za rok hromadně přenášena do náleзовé databáze ochrany přírody (NDOP). S daty o výskytu přírodních stanovišť je možné pracovat např. ve volně dostupném prostředí mapy.nature.cz.

Monitoring evropsky významných biotopů

Za účelem vypovídajícího reportingu je nutné kromě rozlohy sledovat také systémové změny kvality přírodních stanovišť. Je nutné také umět identifikovat příčiny takových změn a odlišit je od lokálních nebo náhodných jevů. Například zvýšený obsah vzdušného dusíku, změna klimatu nebo legislativně podmíněná změna hospodaření mají vliv na všechny výskyty konkrétního typu přírodního stanoviště na rozdíl od disturbance bořivým větrem, záplavami, znečištění odpadky nebo nevhodného obhospodařování konkrétní lokality.

Monitoring proto vychází z pečlivě naplánovaného designu. Pro každé přírodní stanoviště je v průběhu 6 let vybráno 50 reprezentativních výskytů co možná nejméně ovlivňovaných lokálními příčinami. V případě extrémně vzácných stanovišť jsou monitorovány všechny vhodné výskyty. Výběr lokalit odráží geografické a výškové rozšíření přírodního stanoviště. Na těchto lokalitách jsou vytyčeny trvalé monitorovací plochy standardizované velikosti (25 m² mimo les, v lese 400 m²), které jsou fytoecologicky snímkovány a zdokumentovány. V případě vodních ploch a toků je metodika snímkování modifikována. Monitoring provádějí ve vhodných termínech (s ohledem na optimální stav vegetace) botanici AOPK ČR. V případě specifických biotopů (vrchoviště, vodní toky, lišejníková tundra) se zapojují vybraní experti.

Data z monitoringu biotopů včetně situačních plánek a fotodokumentace jsou ukládána pomocí webového rozhraní (mob.nature.cz) do datového skladu AOPK. V současné době je vytyčeno a snímkováno přibližně 1000 z 2 500 naplánovaných trvalých ploch (obr. 5).

Monitoring efektivity opatření z dotačních titulů

Metodiky podobným projektem monitoringu biotopů je monitoring efektivity opatření prováděných z dotačních titulů. Na vybraných lokalitách, kde AOPK ČR dlouhodobě provádí regulační management (např. pastva, kosení, likvidace náletu, likvidace invazních rostlin nebo disturbance), je vytyčeno vždy několik trvalých ploch. Design zahrnuje i kontrolní plochy bez obhospodařování. Každoročně nebo v 2–3 letých intervalech se zde v daném termínu provádí fytoecologické snímkování. Cílem je ověřit jednak na konkrétních lokalitách, jednak v širším měřítku úspěšnost zvoleného typu obhospodařování. Data se opět ukládají pomocí webového rozhraní. Celkem bylo zatím vytyčeno 211 ploch na území všech CHKO v ČR. Monitoring provádí výhradně regionální botanici AOPK.

Monitoring evropsky významných druhů cévnatých rostlin

Obdobně jako u přírodních stanovišť je nutné provádět periodický reporting o stavu populací evropsky významných druhů. V České republice se monitoring provádí celkem u 37 taxonů cévnatých rostlin. V zájmovém území Západočeské pobočky ČBS z těchto druhů potkáme hořeček mnohotvarý český (*Gentianaella praecox* subsp. *bohemica*), koniklec otevřený (*Pulsatilla patens*), puchýřku útlou (*Coleanthus subtilis*), rožec kuříčkolistý (*Cerastium alsinifolium*), sleziník nepravý (*Asplenium adnigrum*) a svízel sudetský (*Galium sudeticum*). Obdobný monitoring probíhá i u čtyř druhů mechorostů a u lišejníků sekce *Cladonia* z rodu *Cladonia*. Metodiky monitoringu jsou sice standardizované, ale přizpůsobené ekologii a životní formě jednotlivých druhů. U hořečku mnohotvarého českého nebo koniklece otevřeného je hlavním zjišťovaným parametrem počet kvetou-

cích rostlin na lokalitě, u sleziníku nepravého se zjišťuje počet trsů, u svízele sudetského a rožce kuříčkolistého odhadujeme rozlohu plochy s rostlinami těchto druhů. U vzácnějších druhů s menším množstvím lokalit se monitoring provádí každoročně, jinak v šestileté periodě (obr. 6). V terénu se ještě zjišťuje míra a příčiny ohrožení populací i další parametry stanoviště.

Monitoring provádějí regionální botanici AOPK nebo specialisté na jednotlivé taxony, přičemž každý taxon má svého určeného garanta. Prioritou je stále personální zajištění monitoringu pro jednotlivé lokality.

Každoročně je navštíveno 500–700 lokalit. Sebraná data jsou ukládána pomocí webového rozhraní (mod.nature.cz) do datového skladu AOPK. Uložené údaje se vzápětí propojují s náleзовou databází (NDOP).

Kromě monitoringu evropsky významných druhů cévnatých rostlin se provádí trvalý monitoring obdobného charakteru také u druhů národního významu, kde se realizují nebo připravují záchranné programy. Jedná se o matiznu bahenní (*Angelica palustris*), rdest dlouholistý (*Potamogeton praelongus*), hvozdík písečný český (*Dianthus arenarius* subsp. *bohemicus*), hořec jarní (*Gentiana verna*), vstavač trojzubý (*Orchis tridentata*), sinokvět chrpovitý (*Jurinea cyanooides*).

Botanické inventarizační průzkumy

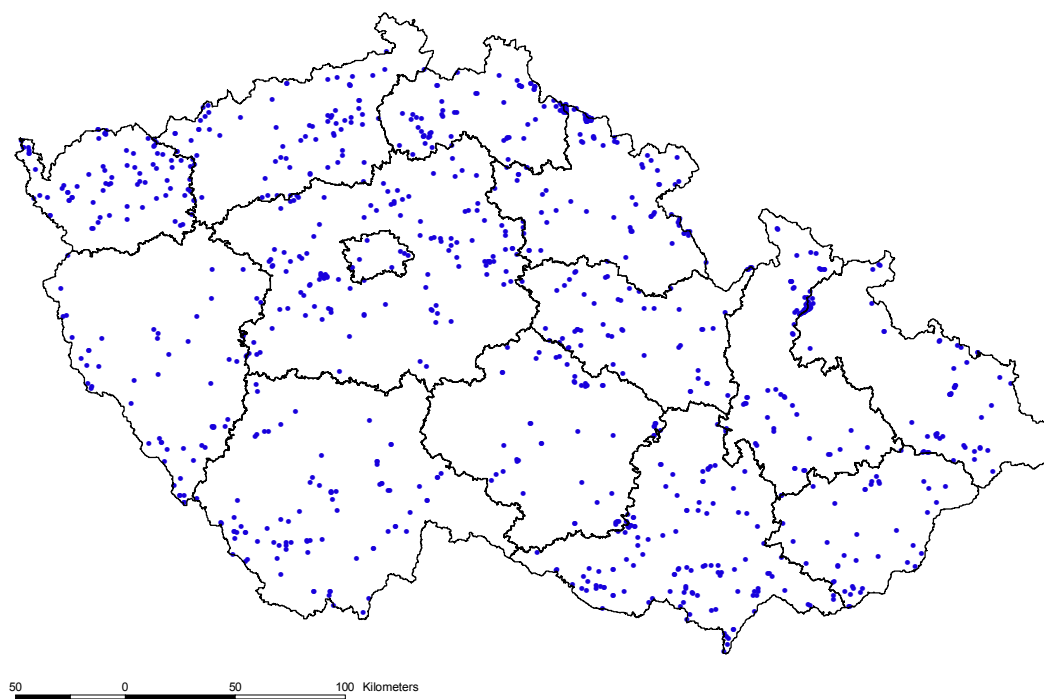
Významným okruhem činnosti s velkou tradicí (již od r. 1973) je zpracovávání botanických inventarizačních průzkumů maloplošných zvláště chráněných území. Hlavní přínos těchto průzkumů spočívá v komplexním pojetí na jasně ohraničeném území, což umožňuje detailní srovnání vývoje chráněného území v čase. Pro standardizaci průzkumů byly zpracovány AOPK ČR metodiky.

AOPK ČR je správcem přírodních památek a přírodních rezervací na území CHKO (vyjma CHKO Šumava) a všech národních přírodních rezervací a památek. Realizace inventarizačních průzkumů v územích „nenárodních“ kategorií je plně v gesci regionálních pracovišť. Průzkumy mohou realizovat z vlastního rozhodnutí v rámci běžné pracovní činnosti nebo na ně mohou nárokovat prostředky v rámci jedné z kapitol programu péče o krajinu. V posledních letech byly takto např. na území CHKO Slavkovský les zpracovány botanické inventarizační průzkumy v PR Mokřady pod Vlčkem, PR Údolí Teplé, PR Rašeliníště u myslivny, PR Prameniště Teplé, PR Šemnická skála, PR Lazurový vrch a PP Podhorní slatě. Pro financování průzkumů v územích kategorie „národní“ byl připraven rozsáhlý projekt, umožňující čerpání evropských prostředků. Projekt je ve fázi realizace, průzkumy byly na základě výběrových řízení zadány ke zpracování. Role regionálních botaniků AOPK ČR v těchto případech spočívá v poskytování odborné součinnosti zpracovatelům a především v průběžné kontrole odevzdávaných děl. V současné době se zpracovávají např. botanické inventarizační průzkumy NPR Soos, NPP Lužní potok, NPR Velké jeřábí jezero a NPR Velký močál.

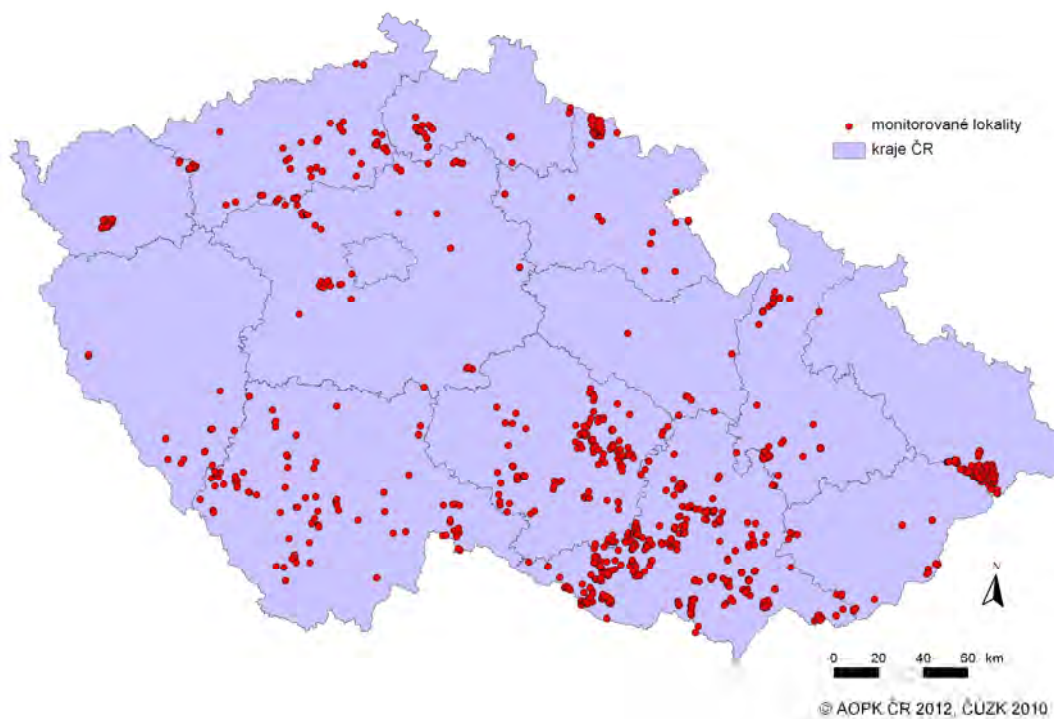
Veškeré výsledky průzkumů jsou zpracovatelé povinni zadávat přímo do náleзовé databáze ochrany přírody (NDOP).

Priority druhové ochrany cévnatých rostlin

V letech 2006–2011 byla AOPK ČR spoluřešitelem grantového projektu MŠMT Priority druhové ochrany cévnatých rostlin. Projekt sestával ze dvou hlavních částí – analýzy spektra ohrožených druhů a studií modelových druhů. AOPK ČR garantovala excerpty dat o rozšíření C1 druhů v ČR a vytvoření databáze C1 druhů. Hlavním zdrojem byly historické údaje (publikovaná i nepublikovaná data) a údaje ve stávající náleзовé databázi. Celkem bylo do náleзовé databáze ochrany přírody krajiny importováno a dále zpracováno 76 500 náleзовých údajů o výskytu 476 taxonů. Údaj prochází následnou kontrolou, doplňováním a validací. Byly vygenerovány mj. mapy rozšíření ve třech časových pásmech (do r. 1949, 1950–1999 a po

Obr. 5. Trvalé monitorovací plochy vytyčené a snímkané do roku 2010.

Obr. 6. Lokality evropsky významných druhů rostlin monitorované v roce 2011.

r. 2000). Výsledná databáze C1 rostlin je volně přístupná na webové adrese <http://portal.nature.cz/c1/rostliny/>.

Sběr nálezových dat a nálezová databáze ochrany přírody

Jedním z hlavních způsobů naplňování nálezové databáze ochrany přírody recentními floristickými daty je ukládání nálezů regionálních botaniků AOPK ČR získaných v rámci běžné činnosti. Jedná se o data získaná při dílčích průzkumech, vypracování odborných stanovisek nebo při lokálních monitorovacích projektech. Do nálezové databáze jsou postupně importována starší data z regionálních databází. Cíleně se ukládají zejména údaje o výskytu zvláště chráněných a ohrožených druhů. Naplňování jiných databází se v rámci AOPK nyní považuje za neúčelné a není podporováno. Individuální vkládání dat je prováděno zejména pomocí webové aplikace (ndop.nature.cz). Nyní již dobře vyladěná aplikace umožňuje zadávání všech obvyklých atributů k nálezu i opětovnou editaci. Lze využít různé způsoby lokalizace včetně zákresu lokalit nad leteckými snímky nebo vkládání souřadnic v různých souřadných systémech. Samozřejmější je stálá údržba technického zázemí databáze a automatické zálohování dat.

Stálým úkolem je kontrola a zjišťování kvality vložených dat. Určitá chybovost, vzniklá primárně nedostatečnou erudiicí nálezce nebo sekundárně třeba při vkládání historických dat, je realitou. Pro odstraňování chyb byl proto zřízen validační mechanismus. Regionální botanici AOPK musejí každoročně zkontrolovat nově vložená data o druzích kategorie C3 a výše a potvrdit nebo zpochybnit jejich věrohodnost. Všichni uživatelé databáze také mají možnost v případě zjištění nesrovnalostí zpochybnit konkrétní vložený údaj a informovat o tom odborného garanta taxonomické skupiny.

Nálezová databáze je postupně na smluvním základě zpřístupňována ostatním orgánům ochrany přírody (krajské úřady, obce s rozšířenou působností), odborným institucím (regionální muzea) i dalším subjektům (autorizované osoby v ochraně přírody, Lesy ČR s.p., podniky Povodí apod.). Zpřístupnění dat z nálezové databáze soukromým osobám probíhá na základě žádosti, ve které je specifikován účel a požadovaná data. Poskytování dat pro odborné účely je obvykle bezplatné.

Z databáze je možné provádět tabulkové nebo grafické výstupy, data je možné exportovat i jako georeferencované vrstvy ve formátu shapefile. Výstupy lze filtrovat osoby taxonů a taxonomických skupin, kategorií ohrožení, data nálezů, jména nálezce, územních jednotek a dalších proměnných. Parametry filtru lze také vhodně kombinovat. Výstupy se zobrazují na podkladu adekvátním prohlíženému území, tj. od základních map po letecké snímky.

Databáze k 12. 10. 2012 obsahovala 7 951 922 údajů o výskytu cévnatých rostlin. Nejzapisovanějšími druhy byly smrk ztepilý (*Picea abies*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*) a buk lesní (*Fagus sylvatica*) s více než 100 000 záznamy.

Poděkování

Za poskytnutí dat a konzultací k tématu článku děkuji bývalým kolegům z AOPK ČR Přemyslu Tájkovi, Karlu Chobotovi, Michaelu Hoškovi, Veronice Ouškové a Daně Turoňové.

Literatura

- FILIPPOV P., GRULICH V., GUTH J., HÁJEK M., KOCOURKOVÁ J., KOČÍ M., LUSTYK P., MELICHAR V., NAVRÁTIL J., NAVRÁTILOVÁ J., ROLEČEK J., RYDLO J., SÁDLO J., VIŠŇÁK R., VYDROVÁ A. et ZELENÝ D. (2011): Příručka hodnocení biotopů. – AOPK ČR, Praha.
- HÄRTEL H., LONČÁKOVÁ J. et HOŠEK M. [eds] (2009): Mapování biotopů v České republice. Východiska, výsledky, perspektivy. – 125 p., Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- CHYTRÝ M., KUČERA T. et KOČÍ M. [eds] (2000): Katalog biotopů České republiky. 1. vyd. – AOPK ČR, Praha.

CHYTRÝ M., KUČERA T., KOČÍ M., GRULICH V. et LUSTYK P. [eds] (2010): Katalog biotopů České republiky. 2. vyd. – AOPK ČR, Praha.

LUSTYK P. et GUTH J. (2010): Metodika aktualizace vrstvy mapování biotopů. – AOPK ČR, Praha.

VYDROVÁ A., LUSTYK P., MELICHAR V., PRACH K., KRÁLOVÁ T., OUŠKOVÁ V. et JANDERKOVÁ J. (2010): Monitoring evropsky významných biotopů na trvalých monitorovacích plochách v České republice. – AOPK ČR, Praha.

Směrnice EHS č. 92/43/EHS O ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

<http://portal.nature.cz>

<http://mapomat.nature.cz>

<http://www.biomonitoring.cz>

Rostliny v říši internetu

Petr Krása

Internet jako informační prostředí se otevřel českému světu v průběhu 90. let minulého století a trvalo ještě několik let, než se začal běžně užívat. Botanické zájmy se na jeho webových stránkách začaly projevovat přibližně na přelomu století a jejich podoba byla velmi odlišná od té dnešní. Jednotlivé projekty, můžeme-li o nich vůbec jako o projektech mluvit, měly často vývojové potíže a velmi vysokou mortalitu v prvních fázích života. Ale i ty, které nepřežily, daly významný základ následujícím obdobím, na jejichž vlně se nyní z velké části internetová botanika veze. Začátky botanického publikování na webových stránkách byly spojené s problémy typu jak vůbec technicky vytvořit publikovatelný obsah držící pohromadě, jak se vypořádat s programovacími jazyky a orientovat se v překotném vývoji různých kvalitních editačních nástrojů a hostingových složitostí (hosting = správa adresové domény, externí uložení a správa dat). Začínal se také strukturovat uživatel se svými nároky a představami, přestože, daleko více dnes než tenkrát, obsah internetu odráží poptávku uživatelů. Vývoj botanického obsahu českého internetu vystihuje ve svém článku HOSKOVEC (2012), autor jednoho z prvních a stále publikujících botanických webů u nás. Tyto několikaleté začátky spojené s velkým dobrodružstvím objevování nového si dobře pamatuji a mám na ně konkrétní vzpomínky, ale cílem tohoto článku je ukázat na dnešní stav, a tak se pokusím představit dle mého názoru ty nejviditelnější a nejvýznamnější české botanické weby.

V současné době je česká botanika na internetu velmi dobře a bohatě etablovaná, dokáže ve velké míře svým obsahem nabídnout potřebné informace specializovanému botanikovi, ale především dokáže uspokojit požadavky botanického nadšence, ať už profesionálního, amatérského či laického. Většina botanických webových stránek, a je tomu tak od začátku „internetového času“, je tvořena díky nadšení jednotlivců nebo zájmových skupin a organizací (neziskové nestátní organizace) a až v posledních letech se projevuje zájem či potřeba profesionálních botanických institucí vytvářet vlastní botanické webové stránky. Je však nutno zdůraznit, že tato struktura se netýká webů zaměřených na komerční botaniku, jako je zahradnictví, pěstitelství a obdobné aktivity, často svou náplní generující zisk. Této skupině webů užitkové botaniky se tento příspěvek nevěnuje, a to bez ohledu na jejich kvality, opodstatnění či uživatelský zájem.

Podívejme se tedy, jaké projekty jsou v posledních letech botanickému uživateli k dispozici:

Botany.cz (<http://botany.cz>)

Jedná se o nejrozsáhlejší a jeden z nejstarších webů o rostlinách na českém internetu, založen byl v roce 2003. Editorem je Ladislav Hoskovec, se kterým tvoří strukturu a náplň několik

aktivních amatérských i profesionálních botaniků a dalších téměř 40 občasných příspěvovatelů. Obsahově se věnuje nejen české, ale i evropské a v posledních letech světové flóře, a jeho rozsah tak nemá u nás obdoby. Vzhledem k tomuto přesahu je velmi často navštěvován ze zahraničí. Web předkládá více než 5000 rostlinných položek s popisem, rozšířením, ekologií a ochranou a je doplňován cennými fotografiemi. Na dalších více než 1500 stránkách se věnuje významným botanickým lokalitám, houbám, představování rozličných ochranných seznamů rostlin, světové biogeografii, přináší kolekci botanických osobností napříč světem a historií, vysvětluje základy botanické latiny a věnuje se i dalším projektům. Z jeho aktivit vzniklo několik významných počínů v práci s veřejností, jako například Rostlina roku vyhlášená od roku 2007, volba Národní rostliny v rámci mezinárodního projektu Planta Europa, každoroční soutěž o nejlepší botanickou ilustraci vyhledávající nadějně ilustrátory, mapování vybraných rostlin ČR, výstavy, terénní exkurze, aj. Všechny tyto aktivity posunují obsah webu do profesionální úrovně, kterou recenzně zajišťují někteří redakční členové a v neposlední řadě zpětně sami čtenáři. Na vybraných projektech web spolupracuje s některými botanickými institucemi, ústavami a školami a také s dalšími botanickými weby.

Herbář Wendys (<http://botanika.wendys.cz>)

Tyto webové stránky patří k nejstarším českým botanickým webům, existují od roku 2002. Autorem je Zdeněk Pazdera, který zde představuje přibližně 850 rostlinných druhů. Každá stránka, respektive rostlina, je opatřena podrobným popisem doplněným o další údaje, jako např. pěstitelské nebo farmakognostické, samozřejmostí jsou kvalitní fotografie. Součástí webu je také možnost návštěvnických komentářů a diskuze. Celý projekt má přesah do komerčního charakteru, web je opatřen reklamou a nabídkou autorova vlastního software pro tvorbu osobního elektronického herbáře.

Květena ČR (<http://www.kvetenacr.cz>)

Web patří spolu s předchozími uvedenými a několika dalšími opět k nejstarším na českém Internetu. Jeho tvůrcem je Petr Kocián, který je zároveň jediným autorem. Obsahově zaujímá více než 850 taxonů rostlin, které jsou opatřeny podrobným popisem a detailní a kvalitní fotografií. Jako jeden z mála webů přináší jednoduchý klíč k určování rostlin, a to na základě barvy a typu květeny. Okrajově se věnuje také chráněným územím, přináší rozsáhlejší přehled základní botanické literatury a botanických internetových odkazů nebo také botanický slovníček.

Atlas rostlin (<http://rostliny.prirodou.cz>)

Obsahově menší web popisující jednotlivé rostlinné čeledi, ke kterým jsou postupně doplňovány popisy rodů a druhů a jejich fotografie. Autory jsou lidé sdružení v Přírodou.cz, kteří se věnují nejen botanice, ale i dalším oblastem přírody a jejich aktivity směřují i do ekologické a botanické výchovy nejen prostřednictvím internetu.

Biolib (<http://biolib.cz>)

Tento projekt má širší záběr než botanický, rostliny zde patří pouze k dílčí části. Jeho autorem je Ondřej Zicha a na českém Internetu má své místo přibližně od roku 2004. Charakter webu je katalogizační, představuje rostlinný systém se zařazením jednotlivých taxonů. Každá položka tak nese hierarchizační informaci, synonymiku, linky (internetové odkazy) a je doplněna fotografiemi, které mohou vkládat registrovaní uživatelé.

Wikipedie (<http://cs.wikipedia.org>)

Jedná se o mezinárodní projekt otevřené encyklopedie, který má také českou mutaci a dílčí botanický obsah, tvořený volným uživatelským přístupem. Přestože je v posledních letech hojně rozšiřován, vzhledem k neprovázanému autorství nemá pevnou strukturu, jednotlivé příspěvky jsou anonymní, rozdílných kvalit a jejich obsah může být průběžně měněn v závislosti na uvážení momentálního editora. Botanická část obsahuje jednak mnoho rostlinných taxonů s různě rozsáhlým popisem, řazením v systému, fotografiemi a linky, a také vybraná encyklopedická

hesla z oblasti morfologie rostlin, ekologie, pěstitelství, zahradnictví a jiné uživatelské botaniky.

Mimo tyto největší a typové zástupce se můžeme setkat s mnoha obsahově menšími webovými stránkami nebo projekty s užším, vyhraněným záběrem, ale které i tak mohou patřit mezi velmi zajímavé a kvalitní botanické stránky. Jmenujme alespoň některé z nich:

Orchideje České republiky (<http://orchideje.net>) autora Davida Průši přináší kompletní přehled našich orchidejí s popisy a fotografiemi.

Masožravé rostliny (<http://masozravky.com>) jsou komerčním projektem Kamila Páska a přináší rozsáhlé informace o jednotlivých skupinách masožravých rostlin včetně jejich pěstování a možnosti koupě rostlin.

Dendrologie online (www.dendrologie.cz) autora Petra Horáčka přináší základní přehled našich dřevin.

Herba – Atlas plevelů

(http://www.jvssystem.net/app19/Welcome.aspx?lng_user=1&), který v autorství Petra Soukupa provozuje Katedra agroekologie a biometeorologie na Fakultě agrobiologie České zemědělské univerzity v Praze. Jednotlivé druhy jsou zde opatřeny podrobným popisem, způsoby šíření a dalšími vlastnostmi daného druhu.

Pro většinu botanických webových stránek je společným prvkem doprovodná fotografie. Vedle uvedených botanických webů, u kterých je kvalitní fotografie nedílnou součástí, se na českém internetu objevil významný počín pocházející z akademického prostředí, a to z Ústavu botaniky a zoologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Nese název **Botanická fotogalerie (<http://botanickafotogalerie.cz>)** a jeho autory jsou Dana Michalcová a úzký kolektiv tvořený profesionálními botaniky, ke kterým je přidruženo více než 70 dalších botaniků. Tyto webové stránky obsahují prozatím asi 1800 rostlinných taxonů, u nichž představuje základní charakteristiku, fotografie a pro podrobnější informace o druzích nese linky na jiné prověřené botanické weby (spolupracuje např. s výše zmíněným Botany.cz).

Profesionální botanické instituce se dlouhou dobu odbornému botanickému publikování a popularizaci vyhýbaly. V několika posledních letech však některé projekty popularizaci dohánějí (viz Botanická fotogalerie), ale mimo toto se také věnují úzce specializovaným botanickým projektům. Asi nejvýznamnějším jsou internetové databázové systémy zpřístupňující odborné botanické veřejnosti velkoobjemová data nejčastěji v podobě různých **webových databází a katalogů**:

Názevová databáze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (<http://ndop.nature.cz> a portal.nature.cz)

Databáze herbářových dokladů ČR vedená Moravským zemským muzeem (<http://puvodni.mzm.cz/Botanika/CS/uvod.html>)

Databanka flóry ČR (<http://florabase.cz>) zahrnující několik dílčích databází (FLDOK, Česká národní fytoecologická databáze, databáze ČBS aj.)

Katalog botanických zahrad (<http://florius.cz>)

Databáze vegetace ČR (<http://www.sci.muni.cz/botany/vegsci/>) tvořená Pracovní skupinou pro výzkum vegetace při Ústavu botaniky a zoologie Masarykovy univerzity v Brně.

Některé z těchto projektů přináší také **mapové výstupy rozšíření zahrnutých taxonů**: <http://portal.nature.cz>, <http://quick.florabase.cz>, <http://botany.cz> (jen vybrané taxony).

Mimo všechny tyto zmíněné široce profilové a obsahově rozsáhlé webové stránky existuje velmi mnoho drobných, zájmových botanických webů, které se věnují regionální květeně, vybraným tématům, diskuzím aj. Velké množství je zaměřeno jen fotograficky či jako osobní stránky. Není možné zde představit všechny botanické projekty na českém internetu, respektive webových stránkách, a ani to není účelem. Některé další projekty stručně

představuje HOSKOVEC (2012), přesto je zbylá většina ponechaná vyhledávacím aktivitám čtenáře.

Z výše uvedeného příspěvku se může internetová botanika jevit jako bezproblémová oblast s vysokým kreditem a postupným vývojem k dokonalosti. V mnoha směrech rozvíjí botanický obor, rozšiřuje botanické poznání v podobě výzkumných projektů, má popularizační přínos jako v botanice máloco. Potýká se však také s mnoha nedostatky a problémy, kterými jsou například stále se zvyšující technická a provozní náročnost, personální a časová náročnost, rizika ztráty dat, porušování

autorských práv a kopírování. Nezanedbatelná je i se vším spojená finanční náročnost. Velká část projektů je soukromá a závislá na financování privátními subjekty bez výrazné možnosti externího financování s výjimkou komerčního využití. A to i přesto, že z velké části tyto projekty jsou vnímány jako veřejná služba.

Literatura

HOSKOVEC L. (2012): O čem je současná botanika: Botanika na českém internetu. – Botany.cz, online: <http://botany.cz/cs/botanika-na-internetu/> (16. 10. 2012).

Adresy autorů

RNDr. Ondřej Bílek, bilek@geovision.cz

Mgr. Miloš Hostička, milhost@atlas.cz

Bc. Petr Krása, petr.krasa@nature.cz

Mgr. Vladimír Melichar, vmelichar@seznam.cz

Mgr. Jaroslava Nesvadbová, jnesvadbova@zcm.cz

RNDr. Sylvie Pecháčková, spechackova@zcm.cz

Mgr. Václava Pešková, peskovaV@plzen.eu

RNDr. Jaromír Sofron, botanika@zcm.cz

Ing. Miroslav Trégler, m.tregler@seznam.cz

Účastníci konference konané k 50. výročí založení Západočeské pobočky České botanické společnosti, 13. 10. 2012 v Západočeském muzeu v Plzni (foto P. Pecháček).

Pokyny pro autory

Rukopis je přijímán v textovém editoru Microsoft Word, formáty DOC nebo RTF, s jednou vytištěnou kopií, nebo v elektronické podobě na adrese spechackova@zcm.cz.

Vědecká jména taxonů a syntaxonů je nutné psát kurzívou, jména autorů v literatuře velkými písmeny; jinak celý text psát standardním typem písma (zdůrazněný text je možno psát tučně). Zarovnávat vlevo. Entrovat pouze na konci odstavce, neodsazovat, nevynechávat řádky.

Tabulky je nutné dodat zvlášť, zpracované v tabulkovém procesoru Excel. Tabulky ani obrázky (nejlépe .jpg, .tif) nesmí být zalomeny do textu. Kresby musí být dokonale kontrastní (černá tuš, laserová tiskárna).

U citované literatury je pořadí popisovaných znaků následující:

1. u časopisů: příjmení autora, zkratka křestního jména, tečka, rok vydání práce v závorce, dvojtečka, úplný název práce, tečka, pomlčka, název časopisu nebo jeho zkratka, čárka, místo vydání, čárka, série, třída apod., čárka, ročník, dvojtečka, stránky citované práce, tečka.
2. u knih: až po název knihy stejné, po tečce za názvem následuje údaj o edici, svazku apod., tečka, pomlčka, vydavatel, čárka, místo vydání, čárka, počet stran, tečka.
3. u sborníků, kompendií aj.: příjmení a zkratka křestního jména autora, rok vydání (stejně jako u časopisů), dvojtečka, název práce, tečka, pomlčka, „In“, dvojtečka, příjmení a zkratka křestního jména redaktora, příp. editora sborníku, zkratka „red.“ v hranatých závorkách, název sborníku, čárka, stránky citované práce uvedené zkratkou „p.“, tečka, pomlčka, místo vydání, tečka.
4. u rukopisů (dipl., disert., kandid. prací apod.) jako u knižní publikace, za pomlčkou za názvem práce následuje zkratka „Ms“; na konci práce je nutno v hranatých závorkách uvést údaj o deponaci, jemuž předchází zkratka „Depon.“.
5. u webových stránek: jako u předešlých citací, pomlčka, na závěr uvést adresu www a za ní do závorky datum, kdy autor navštívil citovanou stránku

Poznámky: Zkratky křestního jména autora se uvádějí za příjmením; mezi jména autorů se klade čárka, mezi předposlední a poslední jména autorů „et“. Cituje-li se více prací jednoho autora, vydaných v témže roce, připojuje se za letopočet index ve formě malého písmene.

Počáteční písmena časopisu (event. jejich zkratky) se píše velká, členy, spojky a předložky se vynechávají.

Výrazy pro označení edice, svazku, dílu apod. se latinizují (vydání = Ed., svazek = Vol., díl = Tom.), stejně jako výrazy pro označení části, třídy (část = Pars, třída = Cl., řada = Ser.).

Uzávěrka příštího čísla: 10. 12. 2012

